

TÜRKİYE KALKINMA BANKASI A.Ş.

**PAMUKLU DOKUMA
SEKTÖR ARAŞTIRMASI**

**A.Hakan Atik
Kd.Uzman**

SA – 01-2-8

ARAŞTIRMA MÜDÜRLÜĞÜ

**Ağustos 2001
ANKARA**

İÇİNDEKİLER

TABLOLAR LİSTESİ	ii
<i>GİRİŞ</i>	1
I. PAMUKLU TEKSTİL SEKTÖRÜ	4
II. PAMUKLU DOKUMA	6
III. DOKUMA SEKTÖRÜNDE KULLANILAN TEKNOLOJİLER VE TEKNOLOJİK YENİLİKLER .	6
IV. TÜRK PAMUKLU DOKUMA SEKTÖRÜ "YAKIN GEÇMİŞ"	10
<i>IV.1. ÜRETİM, YATIRIMLAR VE TÜKETİM</i>	12
<i>IV.1.1. Üretim</i>	12
<i>IV.1.2. Yatırımlar</i>	14
<i>IV.1.3. Tüketim</i>	15
<i>IV.2. MAKİNE KAPASİTESİ</i>	16
<i>IV.3 PAMUKLU DOKUMA ÜRETİM MALİYETLERİ</i>	17
V. DIŞ TİCARET	19
<i>V.1. DÜNYA TEKSTİL VE HAZIRGIYIM TİCARETİNDEKİ SON GELİŞMELER</i>	19
<i>V.2. PAMUKLU DOKUMA DIŞ TİCARETİ</i>	20
VI. DÜNYA GENELİNDE YATIRIMLAR - MAKİNE SEVKİYATI	21
<i>VI.1. MEKİKSİZ TEZGÂHLAR</i>	24
<i>VI.2. MEKİKLİ TEZGÂHLAR</i>	33
<i>VI.3. DÜNYA GENELİNDE MAKİNE KAPASİTESİ VE KÜMÜLATİF SEVKİYAT</i>	34
VII. TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI	37
VIII. GENEL DEĞERLENDİRME	40
YARARLANILAN KAYNAKLAR	42

TABLolar LİSTESİ

TABLO 1: MEKİKÇİKLİ DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	8
TABLO 2: KANCALI DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	8
TABLO 3: HAVA JETLİ DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	9
TABLO 4: SU JETLİ DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ	10
TABLO 5: ÇOK FAZLI DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ.....	10
TABLO 6: PAMUKLU DOKUMA ÜRETİMİ VE KAPASİTE KULLANIM ORANLARI, 1992-99	13
TABLO 7: PAMUKLU DOKUMA ÜRETİMİ, 1998-2001 (Bin metre).....	14
TABLO 8: DOKUMA VE GİYİM SANAYİNE VERİLEN YATIRIM T. BELGELERİ, 1996-01.....	14
TABLO 9: PAMUKLU DOKUMA TÜKETİMİ, 1990-99	15
TABLO 10: TÜRLERİNE GÖRE TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜ DOKUMA MAKİNELERİ KURULU KAPASİTESİ VE SEVKİYAT (Adet).....	16
TABLO 11: ÜLKELERARASI İPLİK HARIÇ (FASON) DOKUMA MALİYETİ KARŞILAŞTIRMALARI, 1997-99	18
TABLO 12: ÜLKELERARASI HAMMADDE (PAMUK ELYAFI veya İPLİĞİ) HARIÇ VE DAHİL MALİYET KARŞILAŞTIRMALARI, 1997-99.....	18
TABLO 13: TÜRKİYE PAMUKLU DOKUMA DIŞ TİCARETİNİN GELİŞİMİ, 1994-99 (Ton).....	21
TABLO 14: BÖLGELER İTİBARIYLA MEKİKSİZ VE MEKİKLİ TEZGÂH SEVKİYATI, 1999.....	22
TABLO 15: DÜNYA GENELİNDE TESLİM EDİLEN MEKİKSİZ DOKUMA MAKİNELERİNİN TİP VE BÖLGE İTİBARIYLA DAĞILIMI, 1999.....	23
TABLO 16: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARIŞ YERLERİ İTİBARIYLA MEKİKSİZ TEZGÂH SEVKİYATI, 1990-99.....	29
TABLO 17: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARIŞ YERLERİ İTİBARIYLA MEKİKSİZ TEZGÂH KURULU KAPASİTESİ, 1997-98	32
TABLO 18: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARIŞ YERLERİ İTİBARIYLA KÜMÜLATİF MEKİKSİZ VE MEKİKLİ TEZGÂH SEVKİYATI, 1990-99	33
TABLO 19: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARIŞ YERLERİ İTİBARIYLA MEKİKLİ TEZGÂH SEVKİYATI, 1990-99.....	34
TABLO 20: TİP, BÖLGE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELER İTİBARIYLA DOKUMA MAKİNELERİ KURULU KAPASİTESİ VE SEVKİYATI, 1990-99 (Adet).....	36-37

G İ R İ Ő

Pamuklu dokuma, esas olarak, ihracata yönelik bir sanayiydi ve bu özelliğini hep korudu.

E. J. HOBSBAWM

'Sanayi ve İmparatorluk' (1969)

Dikey olarak birbiriyle sürekli bir girdi-çıkıtı ilişkisine sahip, üretim aşamalarının çeşitliliği nedeniyle de çok sayıda ara ve nihâ malın üretim konusu edildiği *Tekstil ve Konfeksiyon Sektörü*; özellikle kompleks ve farklılaşmış ürün yelpazesi, istihdam imkânları ve ihracat potansiyeli göz önüne alındığında, iktisat politikalarının belirlenmesinde dışa-açık kalkınma / büyüme stratejilerinin temel alındığı, gelişme sürecinin farklı safhalarında bulunan ülkelerde, kilit sektörlerin başında gelmektedir. Nitekim, karşılaştırmalı üstünlüklere ve faktör donanımına bağlı olarak, büyüme ve sermaye birikimi bakımından tekstil ve konfeksiyon sektörünün ön plana çıkması, açık piyasa ekonomilerinde daha belirgin bir hal almaktadır.

Diğer taraftan, tekstil ve konfeksiyon sektörünün global ölçekte etkili olan makroekonomik gelişmeler karşısındaki konumu, sektörün kısa ve uzun vadeli stratejilerinin belirlenmesinde önemli bir rol oynamaktadır. Dünya tekstil sektörü, yakın geçmişte yaşadığı hızlı dönüşüme bağlı olarak, küreselleşme sürecinden, diğer sektörlerle nazaran daha fazla etkilenmek durumunda kalmıştır. Sektörün ilgi odağı, özellikle aşırı fiyat rekabeti sonucunda, gelişmiş ülkelere gelişmekte olan ülkelere doğru yön değiştirmiş, bu yön değiştirmede, üretimde kullanılan işgücü, sermaye, üretim yeri, siyasi atmosfer ve çevre koşulları gibi faktör ve imkânların bolluğu, nispî ucuzluğu, kullanılabilirliği ve üretkenliği belirleyici olmuştur. Tekstile yönelik gerçekleştirdiği yatırımlar ve çektiği yabancı sermaye ile Hong Kong, Çin, Güney Kore ve Tayvan gibi Asya ülkeleri dünya genelinde ön sıralara yerleşmişlerdir.

Şüphesiz ki, son yirmi yıl zarfında uygulamaya çalıştığı açık piyasa ekonomisiyle birlikte içinde bulunduğu büyüme sürecinde, Türkiye ekonomisinde dinamik rol üstlenmiş hayatî sektörlerin başında, 20 milyar \$'ı aşan yıllık üretim değerı, 14 milyar \$ tutarında yurtiçi tüketimi, 10 milyar \$ dolayında ihracatı; GSMH içinde %4.2, sanayi üretiminde %14.2 ve imalât sanayii üretiminde %16.3 oranında payı ve toplam istihdama olan %10.3'lük katkısıyla, Tekstil ve Konfeksiyon gelmektedir. Diğer bir deyişle, Türkiye'de sanayileşme ve dışa açılma politikalarının öncülüğünü tekstil ve konfeksiyon sektörü yapmıştır ve yapmaya

devam etmektedir. Bu sektör, Türk ekonomisinin en büyük ve dünya ölçeğinde kendini hissettirebilen tek sektörü olma özelliğine sahiptir.

Ülke ekonomisindeki ağırlığı nispetinde, tekstil ve konfeksiyon sektörünün iç ve dış iktisadî krizlerden etkilenme derecesi artmaktadır. 90'lı yılların sonunda Asya ve Rusya orijinli dış krizlerin ardından, Kasım 2000 ve Şubat 2001 tarihinde yaşanan iç iktisadî krizler, dış ekonomik ilişkileri bir hayli yoğun olan tekstil sektöründe önemli problemler doğmasına neden olmuştur. Sektör, bugün itibariyle bu sıkıntılardan kurtulma çareleri aramaktadır.

Birbirine sıkı sıkıya bağlı pek çok alt sektörden oluşan tekstil ve konfeksiyon sektörünün en önemli halkalarından birisi de *pamuklu tekstil*dir. Bu çalışmada, pamuklu tekstilin bir alt sektörü konumunda bulunan ve pamuk ve pamuk ipliği alt sektörlerinin -pamuklu örme sektörüyle birlikte- devamı niteliğindeki *pamuklu dokuma sektörü* incelenmektedir.

Çalışma sekiz ana başlık altında toplanmaktadır. *Birinci bölümde*, pamuklu tekstil alt sektörünün, tekstil ve konfeksiyon sektörü içindeki konumuna değinilmekte ve üretim aşamaları kısaca özetlenmektedir.

İkinci bölümde, pamuklu dokuma kısaca tanımlanmaktadır.

Pamuklu dokuma üretiminde kullanılan teknolojiler, *üçüncü bölümde* ele alınmakta, üretimde kullanılan tezgâh türleri teknik detaylarıyla ve bazı modeller bazında tanıtılmaktadır.

Türk pamuklu dokuma sektörü, yakın geçmişte yaşadığı gelişmelerle birlikte, *dördüncü bölümde* üretim, yatırımlar, tüketim, makine kapasitesi ve üretim maliyetleri başlıklarıyla beraber incelenmektedir.

Beşinci bölüm, pamuklu dokuma dış ticareti ile ilgili bilgiler içermekte; yine bu bölümde, dünya tekstil ve hazır giyim ticaretindeki gelişmelere kısaca değinilmektedir.

Türk dokuma sektörünün dünya ölçeğinde rekabetçiliğini sağlıklı değerlendirebilmek için, dünya genelinde makine sevkıyatı ve makine kapasitesinin ülkeler itibariyle dağılımını bilmek kaçınılmaz olmaktadır. *Altıncı bölümde* bu konuyu inceleniyor.

Yedinci bölümde, tekstil ve konfeksiyon sektörümüzün bugün için mücadele etmekte olduğu belli başlı sorunlar sıralanıyor.

Çalışma, genel bir değerlendirmenin yapıldığı *sekizinci bölüm* ile son buluyor.

I. PAMUKLU TEKSTİL SEKTÖRÜ

Tekstil ve konfeksiyon sektörünün yaygın üretim aşamalarında, dokuma ve hazır giyim sektörlerine ana girdi temin etmesi bakımından, pamuklu tekstil alt sektörü, en önemli aşamayı oluşturmaktadır.

Pamuklu tekstil sektöründe kullanılan ana girdi (pamuk), üretim prosesinde sırasıyla şu işlemlerden geçirilmektedir:

Harman-Hallaç: İşlenmek üzere gelen pamuk ilk önce liflerine ayrılır, harmanlanır ve temizlenir. Bu aşamada *vatka* adı verilen temizlenmiş pamuk elde edilir.

Tarak: Vatka, kalın tarak (kard) makinesinden geçirilmek suretiyle daha iyi temizlenir ve karde iplik üretimi için şeritler halinde kovalarda toplanır. Kısa elyaflardan arındırılmış, karde ipliğe göre daha ince olan penye iplik elde edilmek istendiğinde, vatka, ince tarak makinelerinde de taranır.

Cer: Taranmış ve temizlenmiş şeritler, cer makinelerinde çekilerek liflerin birbirine uygunluğu temin edilir.

Fitil: Cer şeridi, fitil ünitesinde çekilerek arzu edilen inceliğe ulaştırılır ve kopmaması sağlanacak şekilde fitil haline getirilir.

İplik:

a) Ring Sisteminde: Fitil makinelerinden çıkan şeritler, *vater* makinelerinde istenilen inceliğe göre çekilerek ve bükülerek pamuk ipliğine dönüştürülür. Bobin makinesinde bobinlenerek ya da çile halinde piyasaya arz edilir.

b) Open-end Sisteminde: Fitil ünitesinin olmadığı bu sistemde, cer makinesinden çıkan şeritler, open-end rotora takılarak bobinlenmiş iplik olarak çıkarılır.

Dokuma: İpliklerin dokunarak kumaşa dönüştürülmesi işlemidir.

Apreleme ve bitiş işlemi: Bu son aşamada kumaş yıkanır, apreleme işleminden geçirilir ve ütülenerak piyasaya sunulacak hale getirilir.

Son yirmi yıl içinde gerçekleştirmiş olduğu performans ve buna bağlı olarak yarattığı katma değer, istihdam imkânları ve sağladığı döviz girdisiyle ülkemiz sanayiinin önemli bir itici gücü haline gelen *Tekstil ve Konfeksiyon Sektörünün* önemli alt sektörlerinden birisi, hiç kuşku yok ki, ***pamuklu tekstil***dir. Sıra ile ifade etmek gerekirse; pamuk, pamuk ipliği, pamuklu dokuma pamuklu örme, ... şeklinde devam eden ve pamuklu konfeksiyon ile son bulan üretim aşamaları içinde pamuklu dokuma (hambez), bir yönüyle mamul, diğer bir yönüyle de yarı-mamul özelliği taşımaktadır. Pamuklu tekstil sektöründe, %100 pamuklu ürünlerin yanı sıra, pamuk ile karıştırılabilen, sunî ve sentetik elyaf karışımı iplikler de girdi olarak kullanılabilmekte ve bu mamullerin tamamı pamuklu tekstil başlığı altında değerlendirilmektedir.

Türk pamuklu tekstil sektörü dünya genelinde son yıllarda en fazla yatırıma sahne olan sektör konumunda iken, 1995-98 yılının yoğun yatırım atmosferi, 1999 yılına gelindiğinde, yerini bir yatırım durgunluğuna bırakmıştır. Nitekim, yakın geçmişte tekstil sektöründe dünyanın en fazla yatırım yapan ülkeleri arasında ilk sıralarda yer alan Türkiye, son dönemde, kısa elyaf ring ipliğinde dördüncü, open-end ipliğinde sekizinci, yuvarlak örmeye üçüncü, mekiksiz tezgahlarda on dördüncü (rapier ve projektör tezgahlarda beşinci) sıraya kadar gerilemiştir. Bu gelişmelerin sonucunda, 1999 yılı itibariyle sektörde, yeni kapasite artışının üretim dışında kalan makine kapasitesinin altında kalmasıyla birlikte, kapasite azalması sorunu yaşanmaya başlamıştır.

Pamuklu tekstil sektöründe birincil talep, konfeksiyon ihracatından kaynaklanmaktadır. Son yıllarda realize edilen büyük ölçekli yatırımlar, 1997-99 yıllarında yurtiçi nihaî tüketimdeki azalış ve konfeksiyon ihracatının kapasite artışını emememesi neticesinde, sektörü yoğun olarak iplik ve kumaş gibi birincil tekstil ürünleri ve özellik itibariyle bu ürünlere yakın olan (havlu, çarşaf vb.) hazır ürün ihracatına sevk etmiştir. Dolayısıyla, bu tür ürünler bazında Türkiye'nin Avrupa Birliği ve A.B.D. gibi önemli pazarlarındaki payı azalmaktadır.

II. PAMUKLU DOKUMA

En sade tanımıyla *dokuma*, ipliklerin tezgâhlarda işlenmesi suretiyle kumaş haline sokulması sürecidir. Doğal olarak, *pamuklu dokumayı* diğer dokumalardan ayıran özellik de, kullanılan ipliğin pamuk ipliği olmasıdır.

Pamuklu tekstil sektörünün, pamuk ipliğinden sonra gelen ikinci alt dalını oluşturan *pamuklu dokuma üretimi*, birbirine dik, *çözü* ve *atkı* olarak nitelendirilen iki grup ipliğin, kullanılan teknoloji vasıtasıyla birbirleriyle kenetlenmesi işlemi olarak tanımlanmaktadır. Kumaş boyunca paralel biçimde uzanan iplikler *çözü*yü, kumaş enince paralel biçimde uzanan iplikler de *atkı*yı oluşturmaktadır.

III. DOKUMA SEKTÖRÜNDE KULLANILAN TEKNOLOJİLER VE TEKNOLOJİK YENİLİKLER

Günümüz dokumacılığında kullanılan tekstil makineleri iki ana grup altında toplanmaktadır. Bunlar, *mekikli dokuma tezgâhları* ve *mekiksiz dokuma tezgâhları*dır.

Mekikli dokuma tezgâhları hayli eski ve artık büyük ölçüde terk edilmeye başlanan, verimliliği çok düşük dokuma makineleridir. Bu tür tezgâhlarda, kumaş oluşturmak üzere, atkı iplikleri, *çözü* ipliklerinin açmış olduğu ağızlık arasına *mekik* vasıtasıyla verilmektedir. Mekikli tezgâhlar, zaman ve maliyet kriterleri bakımından, üretim sürecini dezavantajlı hale getirmektedir.

Mekiksiz dokuma tezgâhları modern teknoloji ürünü, son derece hızlı üretim yapabilen ve tekstil sektörüne büyük ölçüde hâkim dokuma makineleridir. Bu tip tezgâhlarda atkı ipliği, ağızlık içinden, mekikten başka bir teknoloji vasıtasıyla (*hava jeti*, *su jeti*, *rijid* ya da *esnek ravierler* veya *projektiler*) atılmakta ve sabit bir besleme kaynağından çekilmektedir. Mekiksiz tezgâhlar, hem zaman hem de işgücü maliyetleri bakımından tasarruf sağlamaktadır. Üretimleri eş zamanlı mekikli tezgâhlara göre daha fazla ve daha kalitelidir. Bilgisayar kontrollü mekiksiz dokuma makineleri, tekstil sektörü modern bir yapıya kavuşmuş, gelişmiş ülkelerde yoğun olarak kullanılmaktadır.

Son yıllarda, dokuma makinelerindeki gelişmelerde, *otomasyon* ve *esneklik*, belirleyici iki ana unsur olarak ortaya çıkmaya başlamıştır. Otomasyon, sadece işlemlerin gerçekleştirilmesi çerçevesini tamamıyla aşmış; kumaş tasarımında ve üretim verilerinin toplanıp değerlendirilmesinde de önemli otomasyon gelişmeleri sergilenmeye başlamıştır.

Son sistem elektronik ve bilgisayar teknolojilerinin kullanılması sayesinde, dokunan kumaşlardan arzu edilen kalite düzeyinin en elverişli koşullarda elde edilmesi ve üretim coğrafyasından bağımsız olarak rekabet edebilmek için, üretimde işçilik gereksiniminin minimuma indirilmesi mümkün olabilmektedir. Ne var ki, dokuma makinesi imalatçılarının kullandığı donanım ve yazılımların birbirleriyle olan uyumsuzluğu, alıcılar için bir dezavantaj teşkil etmekte, herhangi bir standardizasyona gidilmesi de bugün için pek mümkün gözükmemektedir.

Dokuma makineleri imalatında artan bir esneklik dikkati çekmektedir. Geniş bir iplik numarası ve kalitesi aralığında, daha fazla desenlendirme imkânları ve değişik tarak genişliklerinde verimlilikten ödün vermeksizin çalışan dokuma makineleri, tekstil dünyasının hizmetine sunulmaktadır.

Dokuma makinelerinde, hızlı tip değişiminin (QSC), artık standart bir donanım olma yolunda büyük bir mesafe aldığı gözlenmektedir. Dokuma makinelerinde oluşan kenar firelerini ve çözgü firelerini azaltan yeni geliştirilmiş sistemler (hem maliyeti en aza indirmek hem de çevreye atık oluşmasını önlemek amacıyla), dokuma makinelerinde, önemli bir donanım olarak kendilerine yer bulmuştur.

Diğer taraftan, artan makine ve üretim hızlarına rağmen dokuma makinelerinin yarattığı gürültü ve titreşim düzeylerinin artmaması, göz ardı edilemeyecek bir yan gelişme olarak ortaya çıkmaktadır.

Dokuma makinelerinde gözlemlenen gelişmeler, *atki atma sistemleri* temel alınarak sınıflandırıldığında, ortaya şöyle bir tablo çıkmaktadır:

Mekikcikli Dokuma Makineleri

Mekikcikli dokuma makinelerinde göze çarpan yenilikler, hız artışı, elektronik bileşenler yardımıyla kullanım kolaylığı, yeni atki besleme sistemi ile atki ipliğinin daha az yük altında

çalışması yanı sıra, ağır kumaşlarda kenar sorununu ortadan kaldıran “selvedge saver” düzeneği olarak gruplandırılabilir. Son dönemlerde, *Müşteri İsteğine Göre Dokuma Teknolojisi* (Customized Weaving Technology) sayesinde, 12 m genişliğine kadar çok geniş, özel yapım mekikcikli dokuma tezgahları imal edilebilmektedir.

ITMA 99’da sergilenen *mekikcikli dokuma makinelerinin* genel teknik özellikleri Tablo 1’de verilmiştir.

TABLO 1: MEKİKÇİKLİ DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Üretici Firma	Üretici Ülke	MODEL	Çalışma Eni (cm)	Devir Hızı (devir/dakika)	Dokuduğu Kumaş
Sulzer Textile	İsviçre	P7300 B390 N2 EP R D1	2 x 194	360	Denim
Sulzer Textile	İsviçre	P7250 B360 N4 MSA SP D12	349	365	Perdelik
Sulzer Textile	İsviçre	P7250 B360 N4 MSA SP D13	2 x 180	300	Filtre Kumaşı
Sulzer Textile	İsviçre	P7150 B360 N2 EP RR Q D1	2 x 162,5	370	Elbiselik
Sulzer Textile	İsviçre	P7150 P430 N2 EP R Q D12	418,5	300	Jeotekstil

KAYNAK: *Tekstil ve Konfeksiyon*, Mayıs-Haziran, 1999.

Kancalı Dokuma Makineleri

Dünyada en geniş pazar payına sahip olan kancalı türdeki dokuma makinelerinde ilk dikkati çeken gelişme, 1995-99 yılları arasında geçen sürede, 550 devir/dakika civarında olan makine hızlarının 700 devir/dakika düzeyine ulaştırılmış olmasıdır. Yeni geliştirilen elektronik kontrollü atkı besleme sistemi ile her türde atkı ipliğine optimum gerginlik verilerek, çok hassas ipliklerin bile rahatlıkla kullanılabilmesi sağlanmıştır. Diğer bir yenilik, geliştirilen SuMo motoru ile kayış ve kavrama kullanılmadan doğrudan motor bağlantısının yanı sıra elektronik olarak dokuma makinesi her atkıda istenen devirde çalıştırılarak farklı yapıdaki ipliklerin rahatça ve enerji kaybı olmaksızın bir arada çalıştırılması imkânının sağlanmasıdır.

ITMA 99’da sergilenen *kancalı dokuma makinelerinin* genel teknik özellikleri Tablo 2’de verilmiştir.

TABLO 2: KANCALI DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Üretici Firma	Üretici Ülke	MODEL	Atkı Seçimi (Renk Sayısı)	Çalışma Eni (cm)	Devir Hızı (devir/dak)	Dokuduğu Kumaş	Ağızlık Açma Sistemi
Dornier	Almanya	PTV4/S16	4	175,5	570 x 2	Gömlelik	Armür
Dornier	Almanya	HTVS8/S18	8	183,5	500-520	Kaşmir	Armür
Dornier	Almanya	HTVS12/J	12	155	500	Döşemelik	Jakar
Dornier	Almanya	HTVS4/S20	4	198	500	Teknik Kumaş	Armür
Dornier	Almanya	HTVS8/J	-	180	520	İpekli	Jakar
Dornier	Almanya	HTVS12/J	-	100	1200	Etiket	Jakar

KAYNAK: *Tekstil ve Konfeksiyon*, Mayıs-Haziran, 1999.

Hava Jetli Dokuma Makineleri

Yüksek üretim hızları nedeniyle, özellikle dünyadaki ham bez üreticilerinin yoğun ilgisini çeken hava jetli dokuma makinelerinde, desenlendirme imkânlarında belirgin bir iyileşme sergilenmektedir. Böylelikle, bazı kumaşların kancalı dokuma makineleri yerine daha yüksek dokuma hızlarında ve daha az yedek parça eskimesiyle, daha ekonomik olarak hava jetli makinelerde dokunabilmesine fırsat yaratılabilmektedir. Dikkati çeken bir başka gelişme de hava jetli dokuma makinelerinin enlerinde ortaya çıkmıştır. Kenar kıvrıma düzeneğinin pnömatik olacak biçimde geliştirilmesi sayesinde, özellikle 1000 devir/dakikayı aşan hızlarda sorunsuz bir biçimde ve koordinasyonla kenar oluşturulabilmesi de önemli bir yenilik olarak kendisini göstermiştir.

ITMA 99'da sergilenen *hava jetli dokuma makinelerinin* genel teknik özellikleri Tablo 3'te verilmiştir.

TABLO 3: HAVA JETLİ DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Üretici Firma	Üretici Ülke	MODEL	Atkı Seçimi (Renk Sayısı)	Çalışma Eni (cm)	Devir Hızı (devir/dak)	Atkı Atım Hızı (m/dak.)	Dokuduğu Kumaş	Ağızlık Açma Sistemi
Dornier	Almanya	LTNF8/J	8	76 x 3	620	1519	Havlu	Jakar
Günne	Almanya	TYRE CORD	2	190	700	-	Kord Bezi	Yürek
Picanol	Belçika	Omni-6-J 340	-	302	-	-	Döşemelik	Jakar
Somet	İtalya	CLIPPER 1900	-	156,4	1000	-	Astar	Jakar
Sulzer Text	İsviçre	T4300B260F6J	-	250	540	-	Havlu	Jakar
Tsudakoma	Japonya	ZAX190-4CC6	4	170	-	-	İpl. Boyalı	Yürek

KAYNAK: *Tekstil ve Konfeksiyon*, Mayıs-Haziran, 1999.

Su Jetli Dokuma Makineleri

Yüksek hızlarının yanı sıra daha düşük enerji tüketecek biçimde geliştirilen yeni model su jetli dokuma makinelerinde 4 atkı rengi seçimi ve armürlü ağızlık açma sistemlerinin birlikteliği, bundan böyle, basit sentetik kumaşların ötesinde daha karmaşık desenli ve daha yüksek katma değerli kumaşların ve kancalı dokuma makinelerinde üretilen türde, ağır endüstriyel kumaşların da çok daha hızlı olarak üretilebilmelerine imkân sağlayacaktır.

ITMA 99'da sergilenen su jetli dokuma makinelerinin genel teknik özellikleri Tablo 4'te verilmiştir.

TABLO 4: SU JETLİ DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Üretici Firma	Üretici Ülke	MODEL	Atkı Seçimi (Renk Sayısı)	Çalışma Eni (cm)	Dokuduğu Kumaş	Ağızlık Açma Sistemi
Toyota	Japonya	LW4F-201DE-EF-601	4	197,6	Dekorasyon Kumaşı	Armür
Toyota	Japonya	LW1F-190CS-EF-602	1	173	Naylon Bezayağı	Krank
Tsudakoma	Japonya	ZW405-210-2C-D16	2	196	Bayan İç Giyimi	Armür
Tsudakoma	Japonya	LW2F-210TP-MF-603	2	190	Ağır Endüstriyel Kumaş	Yürek

KAYNAK: *Tekstil ve Konfeksiyon*, Mayıs-Haziran, 1999.

Çok Fazlı Dokuma Makineleri

Dokuma makineleri teknolojisinde devrim niteliğinde bir yenilik olarak değerlendirilen çok fazlı dokuma makinelerinin yaklaşık olarak 60 adedi Fransa, İtalya, A.B.D. ve Çek Cumhuriyeti'ndeki pilot işletmelerde aktif haldedir. Bu makinelerin ekonomi ve verimlilik açısından en uygun yapıyı, 60 adet hava jetli dokuma makinesinin yerini alacak biçimde, 12-20 adet M8300 çok fazlı dokuma makinesinden oluşan tesislerde gerçekleştirildiği belirtilmektedir. Ayrıca, bu makinelerin çalıştırılmasında, klima şartlarının çok önemli olduğu hususunun altı çizilmektedir.

Standart kumaşları en yüksek hızlarda dokuyabilen bu makinelere ilişkin teknik veriler Tablo 5'te verilmektedir.

TABLO 5: ÇOK FAZLI DOKUMA MAKİNELERİ TEKNİK ÖZELLİKLERİ

Üretici Ülke	MODEL	Çalışma Eni (cm)	Devir Hızı (devir /dakika)	Dokuduğu Kumaş	Ağızlık Açma Sistemi
İsviçre	M8300 B1900	188,5	3230 (Gösteri)	Kreton	Çok Fazlı
İsviçre	M8300 B1901	169,5	2430	İş Elbiseliği Dimi 2/1 (Gösteri)	Çok Fazlı

KAYNAK: *Tekstil ve Konfeksiyon*, Mayıs-Haziran 1999.

IV. TÜRK PAMUKLU DOKUMA SEKTÖRÜ: “YAKIN GEÇMİŞ”

İplik eğirme sisteminde olduğu gibi, dokuma sektöründe de hâkim ürün *pamukludur*. Pamuklu dokuma, dokuma sektörünün yaklaşık olarak %80'ini oluşturmaktadır. Ne var ki, sektörün yapısından kaynaklanan bir takım sorunlar nedeniyle, ülkemizde, gerçek dokuma kapasitesine ulaşabilmek hayli güç gözükmemektedir. Elde edilebilen en son veriler, toplam dokuma kapasitesinin 1995 yılı başı itibariyle 405,000 ton/yıl dolaylarında olduğunu, fakat son iki yıl zarfında gerçekleştirilen yatırımlarla birlikte, bu kapasitenin 1997 yılı sonu itibariyle 540,000 ton/yıl düzeyine ulaşmış olduğunu göstermektedir.

Sektörde, 1985 yılı sonrasında, kapasite artırmaya ve kalite iyileştirmeye dönük amaçlar doğrultusunda yeni makine ithalatı yatırımları önemli artışlar göstermiştir. Bu yatırımlar, özellikle Avrupa ve A.B.D. başta olmak üzere, batılı piyasalara yönelik gerçekleştirilen hazır giyim ihracatındaki artış tarafından teşvik edilmiştir. Bu sayede kapasite kullanımı da yüksek düzeylerde kalabilmiştir.

Makine parkını yenileme çalışmalarına 80'li yılların ikinci yarısıyla birlikte hız veren pamuklu dokuma sektörü, Avrupa Birliği pazarına yönelik konfeksiyon ihracatının da artması sayesinde, sahip olduğu kapasiteden yüksek oranda yararlanma imkânı bulmuş; Avrupa Birliği kotalarında 1989 yılında ortaya çıkan artış, kapasite kullanımını bir parça daha yükseltmiş, fakat bu, 1990'da ihracat azalıp ithalat artarken, büyük oranda gerilemiştir.

Yurtiçi talepte yaşanan büyük boyutlu artış, kapasite kullanımının daha da düşmesini engellemiş, fakat 1991 yılında kapasite kullanımı bir kez daha gerileme eğilimine girmekten kurtulamamıştır. Bu olumsuzluğun esas nedeni, dünya pazarlarındaki talep yapısının değişmesi ve bu değişikliğe, yurtiçi talepte gözlenen durgunluk sonucu oluşan stok artışının eşlik etmesi olmuştur.

Yine de, daha sonra, dokuma sektörü yeniden canlanmaya başlamıştır. Üretim, hem yurtiçi tüketimde hem de ihracatta gözlenen çıkış trendini müteakip istikrarlı bir büyüme çizgisi takip etmiştir.

Sektörde faaliyette bulunan entegre tesisler, 1992 yılında modernizasyon yatırımlarını sürdürmüşler ve hemen hemen tam kapasite kullanımı düzeyine ulaşmışlardır.

Bir diğer üretim artışı da 1993 yılında yaşanmıştır. Bu artış, esas itibariyle, iç talebin ve ihracatın, uygulamaya konulan iktisadî politikalar neticesinde, direkt veya dolaylı bir şekilde (hazır giyim eşyası satışlarıyla) artırılmasından kaynaklanmıştır. 1994 ve 1995 yıllarında toplam üretim artışı, sırasıyla, %5.4 ve %5.2 olmuş; %1.2 ve %2.7 olarak gerçekleşen yurtiçi talep büyümesinin bir hayli üzerinde gerçekleşmiştir.

Avrupa Birliği ile gerçekleştirilecek gümrük birliği sonrasında ihracatta önemli artışların olacağına dair iyimserliğin sektör geneline yayılmasıyla birlikte; 1995 yılından başlayarak yatırımlara hız verilmiş, 1995-97 yılları arasında Türkiye, tekstil sektörüne en fazla yatırım

yapan ülkeler arasında ilk sıralarda yer almıştır. Bunun neticesinde, sektörde yoğun olarak modernizasyon yatırımları ve yeni yatırımlar gerçekleştirilmiş, üretim kapasitesinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir. 1996 yılında rekor düzeyde yatırım yapıldıktan sonra, 1997 yılına gelindiğinde, sektör, genellikle yurtiçi talep tarafından doyurulan bir yapı sergilemeye başlamıştır. Talepte beklenen artışın yaşanmaması ve Rusya’da patlak veren iktisadî kriz nedeniyle bu ülkeye yönelik resmi ihracatın ve bavul ticaretinin önemli oranlarda gerilemesiyle birlikte, kapasite kullanımını düşmeye başlamıştır. 1997-98 yıllarında yıllık bazda %40 dolaylarında yatırım azalışını müteakip 1999 yılına gelindiğinde yatırımlar yaklaşık %60 daha azalış göstererek durma noktasına yaklaşmıştır. 1999 yılında hayli azalış gösteren yatırımların, ancak sektörde kapasite-dışı kalan tezgâh açığını telâfi ettiği, bu itibarla üretim kapasitesinin 1998 yılı düzeyinde kaldığı (580,000 ton) tahmin edilmektedir.

IV.1. ÜRETİM, YATIRIMLAR ve TÜKETİM

IV.1.1. Üretim

Türk pamuklu dokuma sektöründe faaliyet gösteren birimleri iki ana başlık altında toplamak genel kabul görmüş bir yaklaşımdır. Sektörün bu iki bileşeni;

- ✓ “*organize*” olarak tanımlanan, özel sektöre ait büyük ve entegre tesisler,
- ✓ “*organize olmayan*” küçük-orta ölçekli (büyük ölçüde kayıt dışı) aile atölyeleri

olarak sınıflandırılmaktadır.

Pamuklu dokuma sektöründe gözlenen son yıllarda gözlenen bir gelişme, fabrika niteliğindeki işletmelerin makine parklarını yenilemelerine karşılık, modern makine parkına sahip küçük ve orta büyüklükteki dokuma işletmelerinin sayıca artış göstermesidir.

1993 yılından sonra, dokuma tezgâhları yatırımlarının büyük bölümü küçük ve orta büyüklükteki işletmelerce gerçekleştirilmiştir. Bununla beraber, 1997 ve 1998 yıllarında büyük ölçekli işletmelerin de yatırım atağına kalktıkları gözlenmiştir. Bu gelişmede, bir ölçüde de olsa, sektörde faaliyet gösteren işletmelerin entegrasyon ve ürün çeşitlemesine gitme istekleri rol oynamıştır.

Genel olarak bakıldığında, pamuklu dokuma sektörünün, yapı itibariyle, pamuk ipliği sektöründen daha yaşlı bir teknoloji kullandığı görülmektedir.

1990'lı yıllarda, pamuklu dokuma sektöründe üretim, yurtiçi talebe (*yurtiçi nihai tüketim + konfeksiyon halinde dolaylı ihracat*) paralel bir seyir izlemiştir. 1991-93 ve 1995-97 yıllarını kapsayan dönemde, gerek bavul ticaretindeki, gerekse sınır ticaretindeki hızlı artışların da olumlu katkılarıyla, dokuma üretiminde önemli artışlar kaydedilmiştir. Pamuk ipliği ile mukayese edildiğinde, daha ziyade iç piyasaya yönelik faaliyet gösteren dokuma alt sektörünün ihracat artışı, yurtiçi tüketimdeki büyük boyutlu düşüşleri telâfi edecek boyutta olmadığından, üretim, kriz dönemlerinde gerileme göstermektedir.

Tablo 6'da pamuklu dokuma üretimi ve kapasite kullanım oranları 1992-99 dönemi itibariyle verilmektedir.

TABLO 6: PAMUKLU DOKUMA ÜRETİMİ VE KAPASİTE KULLANIM ORANLARI, 1992-99 (ton)

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999
ÜRETİM	331,000	361,000	344,000	370,000	420,000	450,000	440,000	420,000
(%) değişim	9.6	9.0	-4.7	7.5	13.5	7.1	-2.2	-4.5
K.K.O. (%)	88.7	91.4	84.9	84.1	85.7	83.3	77.2	73.7
(%) değişim	6.6	3.0	-7.1	-0.9	1.9	-2.8	-7.3	-4.5

KAYNAK : TSKB.

1992 yılında 331,000 ton seviyesinde gerçekleşen pamuklu dokuma üretimi %88.7'lik bir kapasite kullanımı ile elde edilmişken, 1996 yılı itibariyle 420,000 ton üretime %85.7 oranında bir kapasite kullanımıyla ulaşılmıştır. 1997 ve 1998 yıllarında sırasıyla 450,000 ton ve 440,000 ton olarak gerçekleşen pamuklu dokuma üretimi, kapasite kullanım oranlarındaki azalmaya paralel olarak, 1999 yılı sonunda, 1996 yılı üretim miktarı olan 420,000 ton seviyesine gerilemiştir. 1998 ve 1999 yıllarında, yaşanan global ölçekli krizlerin olumsuz etkileri nedeniyle yurtiçi nihaî tüketimde ortaya çıkan büyük boyutlu düşüş, pamuklu tekstil sektöründe, dokuma üretiminin azalmasıyla sonuçlanmıştır. Ne var ki, ihracatın üretim içindeki payının üst düzeylerde seyretmesi, üretim düşüşünü sınırlayıcı bir rol oynamıştır.

Pamuklu dokuma üretimine ilişkin yayınlanan metre cinsinden üretim değerleri de Tablo 7'de verilmektedir.

TABLO 7: PAMUKLU DOKUMA ÜRETİMİ, 1998-2001* (Bin metre)

ÜRÜN	1998	1999	2000	2000*	2001*
Pamuklu dokuma	201,437	177,132	198,021	13,331	12,997

(*) Ocak.

KAYNAK: DİE.

Tablo 7'deki verilere göre, 1998 yılı itibariyle 201,437 bin metre olarak gerçekleşen pamuklu dokuma üretimi, 2000 yılı sonunda 198,021 bin metre düzeyine gerilemiştir. 2001 yılı Ocak ayı itibariyle dokunan pamuklu dokuma 12,997 metre olmuş ve bir önceki yılın Ocak ayına göre %2.5 azalış kaydetmiştir.

IV.1.2. Yatırımlar

Dünyada ve Türkiye'de yaşanan krizlere rağmen dokuma ve giyim sanayii, yatırımcılar için hala en cazip sektör olarak değerlendirilmektedir. Hazine Müsteşarlığı verilerine göre, dokuma ve giyim sanayii, en fazla teşvik gören sektör konumundadır. 1998 yılında başlayan krizin ardından, yatırımcıların sektöre olan ilgisi azalmaya başlamış, fakat 2000 yılına gelindiğinde yatırımlar gözle görülür biçimde artış göstermiştir. Söz konusu yatırım atağı, 2001 yılında daha da ileri boyutlara çıkmıştır. 1999 yılında teşvik kapsamına alınan projelerin toplam yatırım tutarlarının %4.5'ini dokuma ve giyim sanayii yatırımları oluştururken, 2000 yılında bu oran %7.2 ye çıkmış, 2001 yılı Ocak ayı itibariyle de %26.8 olarak gerçekleşmiştir. 2000 yılında, toplam yatırım tutarı 627.5 trilyon TL. tutarında olan, 515 dokuma ve giyim yatırım projesi teşvik kapsamına alınmıştır. Ocak 2001 itibariyle teşvik belgesine bağlanan 65 adet dokuma ve giyim projesinin toplam yatırım tutarı da 132.6 trilyon TL. olarak tespit edilmiştir. Dokuma ve giyim sanayiine verilen yatırım teşvik belgelerinin yıllar itibariyle dağılımı Tablo 8'de yer almaktadır.

TABLO 8: DOKUMA VE GİYİM SANAYİİNE VERİLEN YATIRIM TEŞVİK BELGELERİ, 1996-2001

YILLAR	BELGE SAYISI (Adet)	TOPLAM YATIRIM TUTARI (Milyar TL.)	DÖVİZ İHTİYACI (Bin \$)	İSTİHDAM (Kişi)
1996	1,124	683.8	5,139,724	81,098
1997	1,214	768.2	3,594,627	92,387
1998	798	582.3	1,870,045	60,537
1999	242	211.6	417,087	22,983
2000	515	627.5	842,490	32,303
2001*	65	132.6	161,239	3,121

(*) Ocak.

KAYNAK: Hazine Müsteşarlığı.

IV.1.3. Tüketim

Pamuklu dokuma yurtiçi talebi, pamuk ipliği talebini etkileyen konfeksiyon sektöründeki gelişmeler, nüfus artışı, hazır giyim harcamalarının toplam harcamalar içindeki payı ve ikame mallarla olan ilişkisi gibi faktörlerin etkisi altındadır. 1994 yılında ortaya çıkan ekonomik kriz nedeniyle daralan yurtiçi tüketim, 1995 yılında yatırımların yeniden canlanmasıyla birlikte artan rekabet ve dokumadan mamul konfeksiyon sektörünün gerçekleştirdiği ihracat atağının olumlu katkıları sonucunda, tekrar genişleme sürecine girmiştir. 1997 yılında yurtiçi nihaî tüketim %4.9 azalırken, ev tekstili başta olmak üzere, dolaylı ihracatta gerçekleştirilen 28,100 ton tutarındaki artış, yurtiçi tüketimin %3.3 artmasını sağlamıştır. Ne var ki, 1998 yılı itibarıyla gerek bavlul ticaretindeki, gerek yurtiçinde yerleşik tüketicilerin taleplerindeki büyük hacimli daralma, dolaylı ihracattaki artış tarafından kısmen karşılanabilmiş ve neticesinde yurtiçi tüketim %8.4 gerileme göstermiştir. Öte yandan, 1999 yılında yurtiçi nihaî tüketimdeki 23,300 tonluk azalma, büyük ölçüde dolaylı ihracat artışı ile telâfi edilebilmiş ve yurtiçi tüketim, sadece %1 oranında azalışla, 395,100 ton civarında gerçekleşmiştir.

Pamuklu dokuma sektörüne ilişkin tüketim verileri Tablo 9’da verilmektedir.

TABLO 9: PAMUKLU DOKUMA TÜKETİMİ, 1990-99

YILLAR	YURTIÇİ TÜKETİM		YURTIÇİ NİHAİ TÜKETİM (*)	
	Miktar (TON)	(%) Değişim	Miktar (TON)	(%) Değişim
1990	286,300	4.9	209,400	12.6
1991	285,100	-0.4	207,700	-0.8
1992	312,300	9.5	237,500	14.3
1993	357,900	14.6	273,000	15.0
1994	315,500	-11.8	214,500	-21.4
1995	382,500	21.2	263,800	23.0
1996	422,200	10.4	291,700	10.6
1997	436,100	3.3	277,500	-4.9
1998	399,300	-8.4	225,100	-18.9
1999	395,100	-1.0	201,800	-10.4

(*) Yurtiçi Nihai Tüketim = Yurtiçi tüketim – Dolaylı ihracat.

KAYNAK: TSKB.

1990 yılında 286,300 ton olarak kayıtlara geçen yurtiçi tüketim, 1997 yılında 436,100 tona ulaşmış, 1999 yılında da 395,100 ton olarak gerçekleşmiştir. Öte yandan, yurtiçi nihaî tüketim miktarı 1990’da 209,400 ton iken, 1997 yılında 291,700 ton seviyesine ulaşmış, 1999 yılı sonunda ise 201,800 ton olarak kaydedilmiştir.

IV.2. MAKİNE KAPASİTESİ

Sektörün modernizasyonu 1990'ların başlarından itibaren hız kazanıyor...

Demode olmuş makine parkı, Türk pamuklu dokuma sektörünün gelişimini yıllardır engelleyen faktörlerin başında gelmiştir. Ne var ki, 1990'lı yılların başında ve özellikle de 1992 yılı sonrasında, teknoloji, tüm tekstil sektörünü içine alacak şekilde iyileşme sürecine adım atmış bulunmaktadır. Entegre olmuş tesislerden ve uluslararası rekabetten geri kalmamak amacıyla; küçük ve orta ölçekli işletme sahipleri, 1993 ve 1994 yıllarında, yatırımları kapasite artırımından ziyade kaliteyi iyileştirmeyi amaçlamasına rağmen, yeni teknolojiye ve geniş enli tezgâhlara yönelik yatırımlar gerçekleştirmişlerdir. Yine de, bu türden yatırımların yeterli boyutlara ulaştığını söylemek güçtür. Türkiye'de mevcut pamuklu dokuma tezgâhlarının yaklaşık olarak yarısı eski teknoloji ürünü ve 1980 öncesi imal edilmiş tezgâhlardan oluşmaktadır. Doğal olarak, bu tezgâhların işletim maliyetleri de yüksek olmaktadır. Söz konusu tezgâhlarda dokunan mamuller de ihracat için gerekli olan standartların bir hayli altında kalmaktadır.

ITMF verilerine göre, 1994 yılı itibariyle Türk pamuklu dokuma sektöründe kurulu bulunan tezgâh adedi 53,500 olup bunun 11,500 adedi mekiksiz, 42,000 adedi de mekikli tezgâhlardan oluşmaktadır. Yine aynı kuruluşça yayınlanan en son istatistiklere göre, 1998 yılı itibariyle Türk pamuklu dokuma sektörünün kurulu tezgâh kapasitesi 16,000 adet mekiksiz ve 30,000 adet de mekikli olmak üzere toplam 46,000 adet tezgâhtan oluşmaktadır.

1998 yılı ITMF verilerine göre, Türk tekstil sektörü geneline ait dokuma makineleri kurulu kapasitesi, 1990-99 yılları arasında gerçekleştirilen kümülatif sevkiyat ve 1999 yılı sevkiyatı tezgâh türleri itibariyle Tablo 10'da verilmektedir.

TABLO 10: TÜRLERİNE GÖRE TÜRK TEKSTİL SEKTÖRÜ DOKUMA MAKİNELERİ KURULU KAPASİTESİ VE SEVKİYAT (Adet)

1998 ^a YILI KURULU KAPASİTESİ				KÜMÜLATİF SEVKİYAT, 1990-99		1999 YILI SEVKİYATI	
PAMUKLU SİSTEM		FİLAMENT ^b	YÜNLÜ SİSTEM ^c	Mekiksiz	Mekikli	Mekiksiz	Mekikli
Mekiksiz	Mekikli						
16,000	30,000	3,000	6,250	16,138	0	587	0

NOT: Rakamlar, yuvarlamalar nedeniyle toplamı doğru olarak göstermeyebilir. ^a Otomatik ve otomatik-olmayan, 75 cm veya daha geniş, fabrikalarda kurulu tezgâhlar. ^b Filament/ipek dokuma tezgâhları. ^c Çoğunlukla kaba tahminlerdir.

KAYNAK: ITMF.

IV.3. PAMUKLU DOKUMA ÜRETİM MALİYETLERİ

Uluslararası Tekstil Sanayicileri Federasyonu'nca (ITMF) 1979 yılından bu yana her iki yılda bir yayınlanan *ITMF Uluslararası Üretim Maliyeti Karşılaştırmaları* çalışması sonuçlarına göre, 1999 yılı itibariyle Türk tekstil sektöründe oluşan üretim maliyetlerine kısaca göz atmak yararlı olacaktır.

Bu çalışmada, *Türkiye eşik ülkeler* grubunda değerlendirilmiştir. Söz konusu çalışmada, dokuma maliyetleri *hammadde hariç* ve *dahil* olmak üzere karşılaştırılmıştır. Dokuma maliyetleri, 1-1/8" stapel uzunluğunda Ne 30 numara ring ve open-end pamuk ipliklerinden dokunmuş, atkı ve çözgü sıklığı 28 tel/cm ve ham eni 170 cm, ağırlığı 190 g/mtül olan baskılık kumaş (hambez) için hesaplanmıştır. Karşılaştırılan ülkelerdeki işçi verimlilik farklılıkları, çalışan işçi sayısının farklı alınmasıyla dengelenerek, karşılaştırılan ülkelerin tümünde aynı makine parkıyla, aynı miktar üretimin elde edildiği kabul edilmiştir. Hesaplamaların yapıldığı tesisler için kabul edilen üretim miktarı, 1997 yılında 15,54 m/saat üretim hızında 140 dokuma tezgahı (=2,176 m/saat) ve 1999 yılında 53,40 m/saat üretim hızında 32 dokuma tezgahı (=1,709 m/saat).

Yıllık üretim miktarları da, yukarıda belirtilen bir saatteki üretim miktarlarının, fabrikaların o ülkedeki normal yıllık çalışma saatiyle (Türkiye 6,984 saat/yıl) çarpılması sonucu hesaplanan rakamlardan ibarettir. Hesaplamalarda, kapasite kullanım oranlarının tüm ülkelere %100 olduğu (üretim miktarı=kurulu kapasite) varsayımı yapılmıştır.

Söz konusu çalışmada elde edilen bulgulara göre, *Türk pamuklu dokuma sektöründe*, hammadde (pamuk veya iplik) hariç üretim maliyetleri içerisindeki *işçilik payları*, 1997 yılında %7 iken, 1999 yılında %11'e ulaşmıştır. Diğer taraftan, maliyetler içindeki *amortisman payının* gelişimine baktığımızda, 1997 yılı itibariyle amortismanlar %50 oranında yer işgal ederken, bu oran 1999'da %35'e gerilemiştir. Bunun başlıca nedeni olarak, 1999 yılı dokuma maliyet hesaplamalarının 1997'den farklı biçimde, yeni tip çok fazlı dokuma makineleriyle yapılmış olması gösterilmektedir. Diğer taraftan, bu çok hızlı dokuma makinelerini yüksek randımanla çalıştırabilmek için makinenin başında anında müdahale edebilecek devamlı işçi bulundurulması kaçınılmaz olmaktadır. Bu itibarla, aynı üretim miktarı için dokuma makinesi sayısının %70 azalmasına rağmen, işçi sayısında benzer bir azaltmaya gidilememektedir. Sonuç olarak, aynı miktarda üretim, daha hızlı fakat daha az

yatırım gerektiren makinelerle ve yaklaşık aynı miktarda işçi vasıtasıyla yapılabildiğinden, bu yeni teknoloji daha emek-yoğun bir yapı sergilemektedir. Dolayısıyla, bu dokuma makinelerinin kullanılması durumunda, dokuma maliyetleri el emeğinin nispeten ucuz olduğu ülkelerde daha fazla düşebilmektedir. Bir diğer maliyet unsuru olan *elektrik* 1997 yılı itibariyle %12 oranında yer tutarken, 1999'da payı %19'a yükselmiştir. *Yardımcı malzemenin* toplam maliyet içindeki payı 1997'de %13, 1999'da %14; *sermaye faizinin* payı ise 1997'de %18 ve 1999 yılında da %21 olarak hesaplanmıştır.

Aralarında Türkiye'nin de yer aldığı önemli tekstil üreticileri arasında yapılan maliyet karşılaştırmaları Tablo 11'de verilmektedir.

TABLO 11: ÜLKELERARASI İPLİK HARİÇ (FASON) DOKUMA MALİYETİ KARŞILAŞTIRMALARI, 1997-99

Maliyet Kalemi	Endonezya		Hindistan		TÜRKİYE		Brezilya		G. Kore		A.B.D.		İtalya	
	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999
İşçilik (\$)	0.010	0.005	0.023	0.022	0.022	0.024	0.087	0.034	0.112	0.061	0.150	0.152	0.222	0.198
(%)	4	3	7	11	7	11	25	20	31	28	39	48	42	50
Elektrik (\$)	0.033	0.022	0.055	0.063	0.034	0.041	0.035	0.025	0.034	0.033	0.033	0.042	0.060	0.064
(%)	13	14	18	32	12	19	10	15	10	15	8	13	11	16
Yardm. Malzeme (\$)	0.028	0.021	0.050	0.041	0.037	0.029	0.053	0.026	0.054	0.038	0.039	0.032	0.050	0.040
(%)	11	13	16	20	13	14	15	15	15	18	10	10	10	10
Amortisman (\$)	0.100	0.046	0.091	0.037	0.143	0.072	0.107	0.047	0.093	0.047	0.120	0.064	0.123	0.065
(%)	41	28	29	19	50	35	30	27	26	21	31	20	23	16
Sermaye faizi (\$)	0.077	0.040	0.092	0.036	0.051	0.043	0.070	0.040	0.062	0.039	0.045	0.027	0.071	0.033
(%)	31	23	30	18	18	21	20	23	18	18	12	9	14	8
Toplam maliyet (\$)	0.249	0.164	0.311	0.199	0.287	0.209	0.352	0.172	0.355	0.218	0.387	0.317	0.526	0.400
(iplik hariç) (%)	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

KAYNAK: ITMF.

İtalya=100 indeksine göre, ülkelerarası hammadde (pamuk elyafı ve ipliği) *hariç* ve *dahil* maliyet karşılaştırmaları da Tablo 12'de verilmiştir.

TABLO 12: ÜLKELERARASI HAMMADDE (PAMUK ELYAFI VEYA İPLİĞİ) HARİÇ VE DAHİL MALİYET KARŞILAŞTIRMALARI, 1997-99 (İndeks: İtalya=100)

Üretim cinsi hammadde	Endonezya		Hindistan		TÜRKİYE		Brezilya		G. Kore		A.B.D.		İtalya (*)	
	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999	1997	1999
DOKUMA														
<i>Hariç</i>	48	41	60	50	55	52	67	43	68	54	74	79	100 (a)	100 (d)
<i>Dahil (Ring)</i>	70	77	69	74	74	78	79	65	78	78	80	88	100 (b)	100 (e)
<i>Dahil (O-E)</i>	76	82	74	79	79	84	82	68	81	74	81	90	100 (c)	100 (f)

(*) (a)=(0.525 dolar/m), (b)=(1.387 dolar/m), (c)=(1.233 dolar/m), (d)=(0.437 dolar/m), (e)=(1.064 dolar/m), (f)=(0.933 dolar/m).

KAYNAK: ITMF.

V. DIŞ TİCARET

V.1. DÜNYA TEKSTİL VE HAZIR GİYİM TİCARETİNDEKİ SON GELİŞMELER

Pamuklu dokuma dış ticareti ile ilgili değerlendirmeler öncesinde, tekstil sektörünün bütününde yaşanan dış ticaret gelişmelerine kısaca göz atmak yararlı olacaktır.

Asya'da ortaya çıkan finansal krizin olumsuz etkilerinin devam ettiği, *euronun* A.B.D. doları karşısında değer yitirdiği bir dönemde, dünya *hazır giyim ve tekstil* ticareti, 1999 yılında da, bir önceki yıl gibi azalış göstermiştir. Ne var ki, azalışın tümü *tekstilde* yaşanmıştır. Tekstil ihracatı %2'lik bir azalmayla 148 milyar \$ seviyesine inerken, hazır giyim ihracatı %1 artış kaydederek 186 milyar \$ seviyesine ulaşmıştır. Diğer taraftan, Asya'dan batı Avrupa'ya gerçekleştirilen tekstil dış satımı %7 azalırken batı Avrupa içinde gerçekleşen tekstil ticareti de %9 oranında düşmüştür. Bununla beraber, Asya içinde gerçekleştirilen hazır giyim ihracatı, bölge ekonomileri içinde buldukları krizden çıkarken %8 oranında büyümüş, Latin Amerika'dan Kuzey Amerika'ya yönelik hazır giyim ihracatı da %15'lik bir artış kaydetmiştir.

A.B.D. tekstil ve hazır giyim ticaret açığı 1999 yılında diğer %8.1'lik bir artışla 55,3 milyar \$ seviyesine ulaşmış olup bu miktarın %91'ini hazır giyim oluşturmuştur. Bunun yanı sıra, *Avrupa Birliği*'nin açığı da artış göstermiştir. Fakat, bu iki piyasanın büyüklük itibariyle birbirine benzerliğine rağmen, Avrupa Birliği'nin açığı, 32,0 milyar \$ ile A.B.D. açığının hâlâ sadece %58'i kadardır. Tek başına *Almanya*, Avrupa Birliği'nin verdiği toplam açığın %35'ini oluşturmaktadır.

Çin dünyanın en büyük tekstil ve hazır giyim ticaret fazlasına sahip olmaya devam etmektedir. *İtalya* yüksek maliyetli üretim yapısına rağmen, sıralamada ikincidir. Fakat, *Güney Kore*, aradaki açığı kapatmakta ve yakın zamanda ikincilik konumuna yükselecek gibi gözükmektedir. *Türkiye*'nin sahip olduğu fazla, 1999 yılında düşmeye başlamıştır ve kotalar adım adım kaldırılırken, bu ülke, Asya ülkelerinden gelen yoğun bir rekabetle karşı karşıya kalacaktır. *Portekiz* de, Hong Kong ve Tayvan'dan daha düşük işçilik maliyetleriyle, sahip olduğu fazlayı 1999'da elinde tutabilmiştir.

Çin, *Almanya* birincilikten üçüncülüğe düşerken, dünyanın önde gelen tekstil ihracatçısı olmuştur. *A.B.D.* en büyük tekstil ithalatçısı konumundadır. Fakat **Çin**, daha şimdiden üçüncülüğe yükselmiş durumdadır. Altı gelişmiş ülke, hâlâ, başa gürşen ilk 15 arasında yer almasına rağmen, **Çin**, aynı zamanda, dünyanın lider hazır giyim ihracatçısı konumundadır. Diğer taraftan *A.B.D.*, büyük bir farkla, en büyük hazır giyim ithalatçısı ülke olma özelliğini sürdürmektedir.

V.2. PAMUKLU DOKUMA DIŞ TİCARETİ

Avrupa Birliği Ortak Gümrük Tarifesi'ne uyum sağlamak amacıyla, *Brussels Trade Nomenclature* ve *The Standart International Trade Classification* esas alınarak hazırlanmış ve 1990 yılından itibaren yürürlüğe girmiş bulunan *Harmonize Sistem Nomanklatörü*'ne uygun olarak düzenlenmiş gümrük tarife cetvelinde, *pamuklu dokuma gümrük tarife istatistik pozisyon numaraları (GTİP)* şu şekildedir.

GTİP No.	Dokuma Cinsi
52.08	<i>Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler - m² ağırlığı 200 gr. 'i geçmeyenler).</i>
52.09	<i>Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla pamuk içerenler - m² ağırlığı 200 gr. 'i geçenler).</i>
52.10	<i>Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 'ten az pamuk içeren sentetik veya suni liflerle karıştırılmış olup m² ağırlığı 200 gr. 'i geçmeyenler).</i>
52.11	<i>Pamuklu mensucat (ağırlık itibariyle % 85 'ten az pamuk içeren sentetik veya suni liflerle karıştırılmış olup m² ağırlığı 200 gr. 'i geçenler).</i>
52.12	<i>Diğer pamuklu mensucat.</i>

Pamuklu sistemde üretilen sunî ve sentetik ağırlıklı dokumanın dış ticaret gümrük tarife istatistik pozisyon numaraları da şöyle düzenlenmiştir.

GTİP No.	Dokuma Cinsi
55.12	<i>Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla sentetik devamsız lif içerenler).</i>
55.13	<i>Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle % 85 'ten az, m² ağırlığı 170 gr. 'i geçmeyen esas itibariyle veya sadece pamukla karışık sentetik devamsız lif içerenler).</i>
55.14	<i>Sentetik devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle % 85 'ten az, m² ağırlığı 170 gr. 'i geçen esas itibariyle veya sadece pamukla karışık sentetik devamsız lif içerenler).</i>
55.15	<i>Sentetik devamsız liflerden diğer dokunmuş mensucat.</i>
55.16	<i>Sunî devamsız liflerden dokunmuş mensucat (ağırlık itibariyle % 85 veya daha fazla suni devamsız lif içerenler).</i>

Yıllar itibariyle pamuklu dokuma dış ticaretinin gelişimi Tablo 13'te verilmektedir.

TABLO 13: TÜRKİYE PAMUKLU DOKUMA DIŞ TİCARETİNİN GELİŞİMİ, 1994-99 (Ton)

	1994	1995	1996	1997	1998	1999
İHRACAT						
<i>Pamuklu dokuma</i>	62,700	50,900	54,400	60,700	86,900	67,300
<i>Diğer *</i>	26,800	30,300	31,800	42,000	36,000	32,400
İTHALAT						
<i>Pamuklu dokuma</i>	29,800	48,500	35,500	39,100	37,000	34,800
<i>Diğer *</i>	29,800	48,300	46,100	45,100	41,600	35,400
NET İHRACAT						
<i>Pamuklu dokuma</i>	32,900	2,400	18,900	21,600	49,900	32,500
<i>Diğer *</i>	-3,000	18,000	14,300	-3,100	-5,600	-3,000

(*) Pamuklu sistemde üretilen diğer dokumalar.

KAYNAK: TSKB.

1998 yılında 49,900 ton düzeyinde gerçekleşen *net* pamuklu dokuma ihracatı, %34.8 azalışla 1999 yılında 32,500 tona düşmüştür. Pamuklu sistemde üretilen ve *diğer* başlığı altında üretilen dokumaların *net* ihracatı 1998 yılı itibariyle -5,600 ton olarak gerçekleşmişken, takip eden yılda ithalatta gözlenen azalmanın sonucunda, -3,000 ton seviyesinde oluşmuştur.

Tablo 13'e baktığımızda, 1994-1999 yılları arasında pamuklu dokuma dış ticaretinin inişli-çıkışlı bir seyir izlediğini görmekteyiz. Söz konusu dönem içinde ihracat en yüksek düzeyine 1998 yılında 86,900 ton ile ulaşırken, yine aynı dönemde ithalat en yüksek değerine, 48,500 ton ile 1995 yılında ulaşmış; yine bu yıl, pamuklu dokuma ihracatının 50,900 ton ile en düşük seviyede gerçekleştiği yıl olmuştur.

VI. DÜNYA GENELİNDE YATIRIMLAR – MAKİNE SEVKİYATI

Dünya genelinde, dokumacılık sektöründe daha hızlı ve verimli mekiksiz tezgâh teknolojisi kullanımına yöneliş, iplik eğirme teknolojilerinden bir tanesi olan *open-end* teknolojisine yönelişte olduğundan, çok daha fazla belirgindir. Dokuma esnasında *atkının* bir dizi teknoloji* kullanılmak suretiyle çekildiği *mekiksiz tezgâhlar*, 1990'lı yıllar boyunca sevkıyata hâkim olmuş ve konvansiyonel tezgâh olarak nitelendirilen *mekikli tezgâhlardan* kaçış devam etmiştir.

1999 yılında, mekiksiz tezgâhlar, sevk edilen toplam tezgâhların %87'sini oluşturmuştur. Bununla beraber, bu tür tezgâhların yüksek verimlilikleri hesaba katıldığında, kapasite itibariyle de mekiksiz tezgâhların payı %95 gibi daha yüksek bir düzeydedir.

* Bu konuya ilişkin detaylı bilgi sh. 6'da verilmiştir.

Tablo 14'te, dünya genelinde dokuma makineleri sevkiyatı içinde mekiksiz ve mekikli tezgâhların payları bölgeler itibariyle verilmektedir.

TABLO 14: BÖLGELER İTİBARIYLA MEKİKSİZ VE MEKİKLİ TEZGÂH SEVKİYATI, 1999

VARIŞ YERİ	MEKİKSİZ TEZGÂHLAR		MEKİKLİ TEZGÂHLAR		Toplam Eşdeğeri Mekikli Tezgâh Kapasitesi	Mekiksiz Tezgâhların Payı (%)
	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)		
Asya	21,319	66.4	4,375	95.4	68,332	67.7
Batı Avrupa	5,739	17,9	0	0.0	17,217	17.1
<i>15 AB Ülkesi</i>	<i>5,700</i>	<i>17.8</i>	<i>0</i>	<i>0.0</i>	<i>17,100</i>	<i>16.9</i>
Kuzey Amerika	2,642	8.2	0	0.0	7,926	7.9
Güney Amerika	719	2.2	0	0.0	2,157	2.1
Doğu Avrupa	670	2.1	0	0.0	2,010	2.0
Diğer Avrupa	587	1.8	0	0.0	1,761	1.7
Afrika	427	1.3	0	0.0	1,281	1.3
Belirtilmemiş	0	0.0	212	4.6	212	0.2
DÜNYA TOPLAMI	32,103	100.0	4,587	100.0	100,896	100.0

NOT: Toplam Eşdeğeri Mekikli Tezgâh Kapasitesi, bir mekiksiz tezgâhın, kapasite bakımından, üç mekikli tezgâha eşdeğer olduğu varsayımına dayanmaktadır; Asya, Okyanusya'ya da ihtiva etmektedir.

KAYNAK: ITMF.

1999 yılında teslim edilen mekiksiz tezgâhların %47'sini *rapier* ya da *projektil* karışımı tezgâhlar oluşturmuştur. Bununla beraber, bu oran, 1990 yılında söz konusu tezgâhların sahip oldukları %61'lik payın bir miktar altına inmiştir. Bu gelişmenin temel nedeni, diğer bölgelere yönelik sevkiyat kesilirken, geçen birkaç yıl zarfında Asya ülkelerine yönelik teslimatta yaşanan nispi artış ve Asya ülkelerinin yakın geçmişte su jetli tezgâhları tercih etmeleri olmuştur. Bu olgu, Asya'da, kısmen de olsa ipeğin yerini alan sentetik iplikler kullanılarak gerçekleştirilen filament dokumanın, her geçen gün daha da önem kazandığının bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

Dünya genelinde teslim edilen mekiksiz dokuma makinelerinin tip ve bölgeler itibariyle dağılımı Tablo 15'te verilmiştir.

TABLO 15: DÜNYA GENELİNDE TESLİM EDİLEN MEKİKSİZ DOKUMA MAKİNELERİNİN TİP VE BÖLGE İTİBARIYLA DAĞILIMI, 1999

VARIŞ YERİ	Rapier / projektıl		Hava jetli		Su jetli		TOPLAM	
	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	SAYI	PAY (%)
Asya	8,408	55.3	4,962	58.4	7,949	94.8	21,319	66.4
Batu Avrupa	4,475	29.4	1,251	14.7	13	0.2	5,739	17.9
Diğer Avrupa	481	3.2	52	0.6	54	0.6	587	1.8
Kuzey Amerika	916	6.0	1,683	19.8	43	0.5	2,642	8.2
Güney Amerika	371	2.4	277	3.3	71	0.8	719	2.2
Afrika	232	1.5	147	1.7	48	0.6	427	1.3
Doğu Avrupa	335	2.2	131	1.5	204	2.4	670	2.1
TOPLAM	15,218	100.0	8,503	100.0	8,382	100.0	32,103	100.0

NOT: Toplam Eşdeğeri Mekikli Tezgâh Kapasitesi, bir mekiksiz tezgâhın, kapasite bakımından, üç mekikli tezgâha eşdeğer olduğu varsayımına dayanmaktadır; Asya, Okyanusya'yı da ihtiva etmektedir.

KAYNAK: ITMF.

1999'da, rapier ve projektıl tezgahlar Batı Avrupa ülkelerine yönelik toplam mekiksiz tezgâh sevkiyatının %78'ini oluştururken, bu oran Asya ülkeleri için sadece %39 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Diğer taraftan, su jetli tezgâh satışları 1999 yılında %1.9 oranında azalarak yaklaşık 8,400 adet seviyesine inmiştir. Yine de, bu azalış, 1998'de yaşanan %52'lik düşüşe oranla ılımlı bir düzeyi yansıtmaktadır.

Son yıllarda, su jetli tezgâh sevkiyat kalıplarının istikrarsız bir seyir izlediği görülmektedir. Örneğin, 1993 yılında sevkiyat %43 azalmışken, 1994 yılı %63'lük bir artışa tanık olmuştur. 1995'te bu tür tezgâh sevkiyatı %32'lik, 1996'da da bir %30'luk düşüş daha yaşamıştır. Öte yandan, 1997 yılı sevkiyatında gözlenen artış oranı %138 gibi şaşırtıcı bir seviyede gerçekleşmiştir.

Aslında, sevkiyat kalıplarının istikrarsızlığı, tüm tezgâh tiplerinde yaşanan bir olgudur. 1999'da, 1996 yılında olduğu gibi, her üç kategori de sevkiyat azalışından payını almıştır. 1997'de her üç tip mekiksiz tezgâh sevkiyatı artış yaşamışken, 1998 yılında sadece hava jetli tezgâh sevkiyatı tatmin edici boyutlarda artış göstermiştir.

Rapier/projektıl tezgâh sevkiyatına bakıldığında, dünya genelinde sevk edilen tezgâh sayısının, 1999'da %5.3 azalmayla 15,200 adet seviyesine indiği görülmektedir. Yine de, 1998 yılında yaşanan %35'lik düşüşle mukayese edildiğinde, 1999 yılı azalışının ılımlı olduğu söylenebilir. 1997 yılı tezgâh sevkiyatı, 1996 yılındaki %1'lik düşüşün ardından, %4.8

oranında büyümüştür. Diğer taraftan, sevkiyat, 1993'te %27, 1994'te %14'lük azalmaları takiben, 1995 yılında %24 oranında artış kaydetmiştir.

Öte yandan, hava jetli tezgâh sevkiyatındaki düşüş çok daha hızlı olmuştur. 1999 yılında gerçekleştirilen teslimat sadece 8,500 adet olup 1998 yılı sevkiyatının %25 altındadır. Geçmiş yıl teslimatlarına bakıldığında, 1994 yılında hava jetli tezgâh teslimatının %30'luk bir azalma kaydettiği, 1995'te %13 yükseldiği, 1996'da %7'lik bir düşüşün ardından 1997 yılında %4.5 arttığı ve 1998 yılında da % 2.9 gibi küçük bir artış gerçekleştirdiği görülmektedir.

Hava jetli tezgâhlar, Kuzey Amerika'ya -özellikle de A.B.D.'ne- yönelik sevkiyat içinde en yaygın olanıdır. 1999 yılında dünya genelinde sevk edilen mekiksiz tezgâh toplamının %26'sı hava jetli tezgâhlardan oluşurken bu oran Kuzey Amerika için % 64 olmuştur. Aslında, 1999 yılında Kuzey Amerika pazarına dönük sevkiyatta gözlenen düşüş, hava jetli tezgâh sevkiyatında yaşanan global düşüşün ana nedeni olmuştur. 1999'da Kuzey Amerika'da bulunan dokuma fabrikalarına sadece 1,683 teslim edilmiş olup bu tutar 3,190 adet olan 1998 yılı teslimatından %47 oranında daha düşük bir düzeye karşılık gelmektedir.

VI.1. MEKİKSİZ TEZGÂHLAR

Mekiksiz dokuma makineleri, geçen yıllar zarfında sevkiyatı gerçekleştirilen tezgâhlar içindeki ağırlığını sürekli olarak artırmıştır. Nitekim, 1999 yılında dünya pazarlarına teslim edilen dokuma makinelerinin 36,900'ü mekiksiz tezgâhlardan oluşmuştur.

1999 yılında teslim edilen mekiksiz tezgâh toplamının %66'sı *Asya*'ya gitmiştir. Bu oran, 1997 yılında bölgenin dünya genelinde gerçekleşen teslimattan aldığı %70'lik payın altında da olsa, 1998 yılındaki %54'lük ve 1996'daki %63'lük payın üstündedir.

1998 yılında Asya'nın pazar payının düşük kalması, esas itibariyle, bölgeye yönelik sevkiyatın %49 oranında azalmasından kaynaklanmıştır. 1998 yılında yaşanan aşağı yöneli, muhtemelen, Asya'da ortaya çıkan finansal krizin ardından endüstride yaşanan sermaye kıtlığı ve güven eksikliğinden kaynaklanmış gözükmektedir. Diğer taraftan 1999 yılı, Asya'nın krizin etkilerini atlattığı bir süreçte, %11'lik bir artışa tanık olmuştur. Bununla

beraber, üretimin istikrarlı bir biçimde bölgeye yönelmesine rağmen, bir bütün olarak Asya ülkelerine yönelik sevkiyat son yedi yıllık dönemin büyük bölümünde azalmıştır.

1999 yılında dünya genelinde gerçekleştirilen mekiksiz dokuma makineleri teslimatının sadece %18'lik bölümü **Batı Avrupa**'ya dönük olmuştur. Bu oran, bölgenin 1998'de aldığı %22'lik payın altında kalsa da, 1997'deki %11'lik ve 1996'daki %15'lik payların hâlâ üzerindedir. 1999 yılına ilişkin Batı Avrupa'nın payının azalmasındaki temel neden, bölgeye yönelik sevkiyatın %28 düşmesidir.

Kuzey Amerika'ya teslim edilen mekiksiz makinelerin miktarı, 1997 yılında %70 büyümeye kaydetmişken, takip eden yılda %4.1 küçülmüş, 1999 yılında da %40 oranında azalma göstermiştir. Bu gelişmelerin bir sonucu olarak, Kuzey Amerika'nın 1999 yılı dünya genelindeki teslimatlar içindeki payı %8.2'ye gerilemiştir. Söz konusu gerilemenin ana nedeni, A.B.D.'ne gerçekleştirilen sevkiyatın %47 oranında azalmasıdır. Diğer bir neden olarak da, Meksika'ya yönelik tezgâh teslimatının %30 azalışı gösterilmektedir.

1998 yılında, Asya'daki endüstrilere oranla Meksika ve A.B.D. sanayilerinde yaşanan iktisadî canlılığı yansıtan bir biçimde, Kuzey Amerika kıtası, dünya genelindeki sevkiyatın %12'sinden fazlasını üzerine çekmiştir. Bu oran 1997'de %9 ve 1996'da da %6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bununla beraber, 1999 yılında sevkiyatta yaşanan düşüş, yatırımcılarda, A.B.D. pazarında daha büyük bir Asya orijinli rekabet beklentisine ilişkin belirsizliği yansıtmaktadır. Asya orijinli rekabet, Asya Krizi'ne eşlik eden devalüasyonların sonucunda yoğunluk kazanmıştır.

Doğu Avrupa, 1999 yılında yatırımlarını %32 oranında kısmıştır. Bunun doğal bir sonucu olarak, bölgenin dünya toplamı içindeki payı da %2.8'den %2.1'e düşmüştür. Bu oran, bölgedeki sanayinin büyüklüğü ile karşılaştırıldığında, ki Doğu Avrupa 1999 yılı itibariyle toplam mekiksiz tezgâh kurulu kapasitesinin %28'inden fazlasına sahiptir, son derece önemsiz boyuttadır.

1990'lı yıllar boyunca, Doğu Avrupa ülkelerine yönelik teslimatlar hızlı bir biçimde düşmüştür. Söz konusu yılların başında, bölge, dünya genelinde sevk edilen mekiksiz tezgâhların %25'inden fazlasını almıştır. Fakat, 1992 yılıyla birlikte bölgenin payı %20'ye gerilemiş ve bir yıl sonra da bu oran %9 gibi bir düzeye inmiştir.

1999'da, dünya genelinde mekiksiz tezgâh konusunda en büyük yatırımcı ülke, beşinci kez üst üste olmak üzere, yine **Çin** olmuştur.(1995 yılına kadar olan süreçte ilk sırayı Güney Kore işgal etmiştir.) Aslında, Çin, 1998 yılında tezgâh alımlarını %53 azaltmasının ardından, 1999 yılında gerçekleştirmiş olduğu %14'lük yeni alımların neticesinde, liderlik konumunu pekiştirmiştir. Dünya genelinde gerçekleştirilen sevkıyat içinde Çin'in payı 1999 yılında %28'e yükselmiş olup bu oran 1998'de %22, 1997'de %32 ve 1996'da da %25 seviyesinde gerçekleşmiştir (Bkz.. Tablo 16).

Tayvan, pazar payı %15'ten %13'e inmesine rağmen, 1999 yılında ikinci en büyük piyasa olarak kalmıştır. Pazar payının düşüş nedeni, ülkeye yönelik 1998 yılı sevkıyatının %30 düşmesinin ardından, 1999 yılında da %22'lik bir ilave sevkıyat azalışı yaşanmış olmasıdır. Tayvan, 1996 gibi yakın bir geçmişte, sıralamada sadece yedinciydi. Fakat, 1997 yılında mekiksiz tezgâh alımında gerçekleştirdiği %301 oranında artış sonucunda, dünya genelinde yapılan teslimatlar içindeki payı %4.5'ten %14'e sıçramıştır.

Bir diğer büyük alıcı olan **Güney Kore**, 1999 yılında, %180'in üzerinde gerçekleştirdiği alımlar sayesinde, dokuzunculuktan üçüncülüğe yükselmiştir. Ülke ekonomisi içinde bulunduğu Asya malî krizinden çıkarken, Güney Kore tekstil endüstrisinde güvenin yeniden kazanılmış olduğu görülmektedir. Söz konusu güvenin yeniden kazanılmasında, 1997 yılının ikinci çeyreği ve 1998'in ilk çeyreği arasında Kore para birimi *wonun* A.B.D. doları karşısında %44 oranında devalüe edilmesinden kaynaklanan rekabetçiliğin önemli katkı sağladığı ifade edilmektedir. Güney Kore para birimi won kısmî bir canlanma yaşamasına rağmen, 1999'un üçüncü çeyreğinde, hâlâ, 1997 yılının ikinci çeyreğinde olduğundan %26 daha düşük düzeyde bulunmaktaydı.

Sektörde, önde gelen on piyasa içinde yer alan iki Batı Avrupa'lı ülkeden birisi konumundaki **İtalya**, 1999 yılı verilerine göre dördüncülüğünü korumuştur. Bu, yıl boyunca sevkıyatta yaşanan %19'lük düşüşe rağmen gerçekleşmiş olup ülkenin dünya genelindeki teslimatlardan aldığı payın %8.9'dan %8.1'e düşmesine yol açmıştır. 1999 yılında gözlenen azalış, bir önceki yıl ile karşılaştırıldığında, işlerin yolunda gitmediğinin bir göstergesi olarak yorumlanmaktadır. Nitekim, 1998'de piyasa, %27'ye varan sevkıyatla önemli bir canlılık yaşamıştır. Yine de bu yıl, alışılmışın dışında bir yıl olarak değerlendirilmiştir. Zira, 1997'de alımlar, 1996'da yaşanan 1/3 oranındaki azalışı takiben, %18 oranında ilave bir düşüş kaydetmişti.

1999'da olumsuz gelişmelere sahne olan bir diğer piyasa, **A.B.D.**'dir. Bu piyasaya yönelik mekiksiz tezgâh teslimatları, 1999 yılında %47 oranında azalmıştır. Bir önceki yıl gerçekleşen %0.5'lik ılımlı azalışın ardından, bu oran hayli yüksek gözükmektedir. Toplamda, A.B.D., 1998 yılında gerçekleştirdiği 3,200 adet tezgâh ile karşılaştırıldığında, 1999 yılını 1,700'ün altında mekiksiz tezgâh alımı ile kapamıştır. Bunun bir sonucu olarak, ülke, sıralamada üçüncülükten beşinciliğe inerken, global yatırımlar içindeki payı da %8.9'dan %5.3'e gerilemiştir. 1997 yılında yaşanan yatırım patlaması sırasında, teslimatlar %61 oranında artarken, A.B.D. pazarı da altıncılıktan üçüncülüğe tırmanmıştır.

Mekiksiz tezgâh piyasasında dünyanın önde gelen yatırımcıları arasına katılan önemli bir ülke de **Vietnam**'dir. Vietnamlı tekstil yatırımcıları 1998 yılında 306,000 adet tezgâh alımı gerçekleştirmişken, bu sayıyı 1999 yılında %222'lik artışla 984,000'e ulaştırmışlardır. Sonuçta Vietnam, dünyanın önde gelen mekiksiz tezgâh yatırımcıları arasındaki yerini 21'incilikten altıncılığa yükseltirken, dünya genelindeki sevkıyattan aldığı pay da %0.9'dan %3.1'e çıkmıştır. Vietnam, ürettiği kumaşların kalitesini uluslararası standartlara yükseltmek ve ithal ürünlere olan bağımlılığını azaltmak için modern mekiksiz tezgâhlara yatırım yapmaktadır. Yeni üretim kapasitesi, ülkenin artan hazır giyim ihracatının ihtiyacını karşılamaya yardımcı olacaktır. Vietnam'ın hazır giyim ihracatının, A.B.D. otoritelerinin bu ülkeyle olan ticarî ilişkilerini normale döndürme kararını müteakip artış kaydedeceği tahmin edilmektedir.

Dünya piyasalarında gözlenen bir diğer sürpriz gelişme, Vietnam'ın Asya'lı* partnerlerinden olan **Tayland**'a yönelik sevkıyattaki artış olmuştur. Tayland 1999 yılında mekiksiz tezgâh alımlarını %332 oranında artırmıştır. Bunun sonucunda, Tayland'ın global sevkıyat içindeki payı da %0.6'dan %3.0'a yükselmiştir. Güney Kore örneğinde olduğu gibi, bu artış, Asya malî krizinden çıkarken, Tayland ekonomisinde oluşan yeni bir yatırımcı güven dalgasını temsil etmektedir. Para birimi *Thai baht*in devalüasyonu, Tayland'ın rekabetçiliğini büyük boyutta artırmıştır.

Bununla beraber, dokuma kapasitesini artırmaya yönelik yatırım kararını da, 2005 yılında sona erecek uluslararası kota kontrolleri öncesinde, emek yoğun hazır giyim imalatından sermaye yoğun kumaş üretimine yönelik stratejisinin bir bölümü olarak değerlendirmek

* Güney Doğu Asya Ülkeleri Birliği'ni oluşturan ülkeler, Brunei, Kamboçya, Endonezya, Laos, Malezya, Mianmar, Filipinler, Singapur, Tayland ve Vietnam'dır.

mümkündür. Kotaların kaldırılmasının, hazır giyim imalâtı sanayiinde dramatik bir uluslararası rekabet artışına yol açacağı ve bunun da, muhtemelen, düşen fiyatlara ve azalan kâr marjlarına neden olacağı beklenmektedir.

Japonya, 1998 yılı teslimatlarındaki %48'lik azalışın ardından, 1999 yılında da %35'lik bir başka düşüş yaşamıştır. Bu keskin düşüş, ülkede nispeten yakın zamanlara dek gözlenmiş bulunan şiddetli iktisadî koşulları ve yüksek üretim maliyetleri Japonya'daki tekstil imalâtını artan bir şekilde zorlaştırırken, kapasitenin *offshore* imalâtçılara yönelmeye devam etmekte olduğunu göstermektedir. Teslimatlardaki düşüşün bir sonucu olarak, Japonya, sıralamada altıncılıktan sekizinciliğe inerken, pazar payı da %3.7'den %2.7'ye gerilemiştir.

Almanya, mekiksiz tezgâh alımlarını %28 oranında kısmasıyla birlikte, 1999 yılında dünya sıralamasında yedincilikten dokuzunculuğa inmiştir. Aynı zamanda, dünya genelinden almış olduğu pay da %3.0'dan %2.4'e gerilemiştir. 1999'da yaşanan düşüş, Alman yatırımlarının azalmasının bir göstergesi durumundadır. Oysa ki, 1998 yılında Almanya'ya yapılan mekiksiz tezgâh sevkıyatı %72 gibi büyük bir oranda artmış ve ülkenin pazar payı da %1.2'den %3.0'a yükselmişti.

1999 yılında sevkıyat azalışı yaşayan bir diğer ülke de **Meksika** olmuştur. 1999 yılı sevkıyatı, 1998 yılında gerçekleşen %18'lik düşüşün ardından, %30'luk bir azalış göstermiştir. Bu azalmaların sonucunda, Meksika'nın dünya genelindeki sevkıyattan aldığı pay, sıralamadaki onunculüğünü korumayı başarmış olmasına rağmen, %2.7'den %2.1'e gerilemiştir.

1998 yılındaki azalış, modern tekstil makineleri yatırımları vasıtasıyla tekstil sanayiini iyileştirme çabalarını yansıtan, %90'luk bir sevkıyat artışının yaşandığı 1997 yılı canlılığını müteakip ortaya çıkmıştır. Meksika, yakın zamanlarda A.B.D. pazarlarında göz alıcı bir başarıya ulaşmasına rağmen, ihracat, esas itibariyle hazır giyim mallarıyla sınırlıdır ve ihraç edilen hazır giyim malları da büyük bir oranda ithal iplik ve kumaşlardan üretilmektedir.

Meksika dokuma sektöründe yaşanan gerileme, muhtemelen, Asya kaynaklı rekabet artışının bir sonucu olarak, tekstil sektörünün rekabet edebilirliğine olan güvenin azalmasını yansıtmaktadır.

TABLO 16: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARİŞ ÜLKELERİ İTİBARIYLA MEKİKSİZ TEZGÂH SEVKİYATI, 1990-99

Rank		Varış Yeri	Sevkiyat (adet)		(%) değişim	Dünya genelinin (%)'si	
1998	1999		1998	1999	1999/98	1998	1999
1	1	Asya	19,290	21,319	10.5	53.7	66.4
2	2	Batı Avrupa	7,922	5,739	-27.6	22.1	17.9
		<i>15 AB Ülkesi</i>	<i>7,777</i>	<i>5,700</i>	<i>-26.7</i>	<i>21.6</i>	<i>17.8</i>
3	3	Kuzey Amerika	4,378	2,642	-39.7	12.2	8.2
5	4	Güney Amerika	1,073	719	-33.0	3.0	2.2
6	5	Doğu Avrupa	990	670	-32.3	2.8	2.1
4	6	Diğer Avrupa	1,456	587	-59.7	4.1	1.8
7	7	Afrika	815	427	-47.6	2.3	1.3
		DÜNYA	35,924	32,103	-10.6	100.0	100.0
1	1	Çin	7,938	9,026	13.7	22.1	28.1
2	2	Tayvan	5,293	4,148	-21.6	14.7	12.9
9	3	Güney Kore	997	2,749	180.2	2.8	8.7
4	4	İtalya	3,200	2,598	-18.8	8.9	8.1
3	5	A.B.D.	3,202	1,686	-47.3	8.9	5.3
21	6	Vietnam	306	984	221.6	0.9	3.1
23	7	Tayland	224	968	332.1	0.6	3.0
6	8	Japonya	1,319	867	-34.8	3.7	2.7
7	9	Almanya	1,082	782	-27.7	3.0	2.4
10	10	Meksika	960	672	-30.0	2.7	2.1
13	11	Brezilya	649	661	1.8	1.8	2.1
11	12	İspanya	872	636	-27.1	2.4	2.0
8	13	Fransa	1,028	595	-42.1	2.9	1.9
5	14	TÜRKİYE	1,456	587	-59.7	4.1	1.8
16	15	İran	403	547	35.7	1.1	1.7
15	16	Portekiz	452	366	-19.0	1.3	1.1
12	17	Endonezya	788	351	-55.5	2.2	1.1
14	18	Hindistan	640	341	-46.7	1.8	1.1
17	19	Çek Cumhuriyeti	373	301	-19.3	1.0	0.9
20	20	Mısır	332	183	-44.9	0.9	0.6
22	21	İngiltere	266	121	-54.5	0.7	0.4
19	22	Güney Afrika	349	120	-65.6	1.0	0.4
18	23	Pakistan	356	113	-68.3	1.0	0.4
30	24	Yunanistan	34	105	208.8	0.1	0.3
28	25	Fas	103	84	-18.4	0.3	0.3
25	26	Kanada	151	81	-46.4	0.4	0.3
24	27	Polonya	197	74	-62.4	0.5	0.2
27	28	Rusya	113	61	-46.0	0.3	0.2
26	29	İsviçre	136	38	-72.1	0.4	0.1
29	30	Romanya	43	19	-55.8	0.1	0.1
31	31	Tunus	16	2	-87.5	0.0	0.0
32	32	Norveç	9	1	-88.9	0.0	0.0
		DÜNYA	35,924	32,103	-10.6	100.0	100.0

Not: Dipnot kaynakları için Tablo 20'ye bakınız; Asya, Okyanusya'yı da kapsamaktadır; hesaplamalar yuvarlanmamış verilere dayalıdır.

KAYNAK: ITMF.

1999 yılı itibariyle diğer büyük yatırımcılar, dünya genelindeki sevkıyattan aldıkları paylara göre, %2.1 ile **Brezilya**, %2.0 ile **İspanya** ve %1.9 ile de **Fransa** olmuştur.

1999 yılında yaşanan en dikkat çekici gelişmelerden bir tanesi, **Türkiye**'nin mekiksiz tezgâh alımlarını %60 oranında azaltması olmuştur. Bunun sonucunda, ülkenin global teslimattan aldığı pay %4.1'den %1.8'e düşerken, Türkiye, dünya sıralamasında da beşincilikten 14'üncülüğe inmiştir. 1999 yılı azalışı, 1998 yılında gözlenen %45'lik düşüşün ardından gelmiştir.

Öte yandan, Türkiye, 90'lı yılların ortalarına kadar dünyanın önde gelen mekiksiz tezgâh alıcılarından birisi olmuştur. 1996 gibi yakın bir geçmişte, Türkiye, bu tür makinelerde dünyanın ikinci en büyük yatırımcısı konumundaydı. 90'lı yıllar boyunca dahi, Türkiye dünyanın sekizinci en büyük yatırımcısı olup dünya genelindeki sevkıyatın %3.3'ünü teslim almış ve dünya kapasitesinin % 2.4'üne sahip olmuştur (Bkz. Tablo 18).

Bir başka dikkat çekici gelişme de, sahip olduğu tekstil endüstrisinin büyüklüğüne rağmen, **Hindistan**'ın mekiksiz tezgâhlara yeterince yatırım yapmamasıdır. Yatırımlar açısından, Hindistan'ın 1999 yılı itibariyle sıralamadaki yeri 18'incilik olurken, tezgâh alımları da bir önceki yıla göre %47 oranında azalmıştır.

Hindistan, 1999 yılı dünya genelindeki mekiksiz tezgâh sevkıyatının sadece %1.1'ini almıştır. Bu tutar, Hindistan'ın, 90'lı yıllar boyunca yapılmış kümülatif yatırımlar içindeki %1.6'lık payından ve bu tür makineler bakımından dünya kapasitesinden almış olduğu %1.2'lik pay bile daha düşük bir düzeye karşılık gelmektedir. Bütün bunlar dikkate alındığında, Hindistan'ın gelecek yıllarda dünya pazarlarında rekabet edebilmesi için, mekiksiz tezgâh alımlarını artırmak zorunda olduğu görülmektedir.

Hindistan örneğine benzer bir gelişme de **Rusya** için söz konusudur. Rusya'nın 1999 yılı dünya geneli sevkıyatındaki payı sadece %0.2 olmuştur ve bu oran, global mekiksiz tezgâh kurulu kapasitesinin yaklaşık %16'sına sahip dünya lideri bir ülke için son derece düşük bir düzeydir. Ülkenin içinde bulunduğu ciddi ekonomik sıkıntıları yansıtan bir biçimde, Rusya 1999'da bir önceki yıla göre mekiksiz tezgâh alımlarını %46 oranında kıstırılmıştır. Söz konusu alımlar, 1998 yılında da %53 oranında azalış göstermiş, 1997 yılı ise %33'lük bir artışa tanıklık etmiştir. Rusya'ya dönük teslimatlar, son yıllarda hayli istikrarsız bir tablo çizmiştir.

1995'te Rusya, 1994 yılına göre %44 daha fazla mekiksiz tezgâh almışken, 1996 alımları keskin bir düşüş yaşamıştır.

Tablo 18'de görüldüğü gibi, 1990-99 yılları arasındaki on yıllık süre içinde gerçekleştirilen kümülatif sevkiyat içinde, mekiksiz tezgâh konusunda lider yatırımcı ülke, dünya toplamının %18.6'sı ile **Çin** olmuştur.

Yakın geçmişte, Güney Kore liderlik konumunu elinde bulunduruyordu. Fakat, Çin, Güney Kore son yıllarda -1999 yılı istisnası dışında- tezgâh alımlarını büyük ölçüde kısarken, hızla yatırıma yönelmiştir. Yine de, **Güney Kore**, 1990-99 dönemi toplam teslimatının %14.2'sini alan bir ülke olarak, Çin'in çok da gerisinde kalmamıştır.

1990-99 periyodunda dünya genelinde gerçekleştirilen toplam sevkiyat içinde, Güney Kore'nin biraz gerisinde, üçüncü sırada %6.9 pay ile **Tayvan** yer almaktadır. **İtalya**, %5.8 ile dördüncü sırayı işgal ederken, bu ülkeyi %5.6 ile **Endonezya**, %5.4 ile **A.B.D.**, %5.4 ile **Japonya**, %3.3 ile **TÜRKİYE**, %2.3 ile **Brezilya**, %2.1 ile **Tayland**, %1.8 ile **Almanya** ve %1.6 ile de **Fransa** takip etmektedir.

Sahip olduğu tekstil endüstrisinin büyüklüğüne rağmen **Hindistan**, 1990-99 döneminde dünya sevkiyatından aldığı %1.6 pay ile ancak 13. sırada yer alabilmiştir. Sektörde benzer ağırlığa sahip **Meksika**'nın payı %1.3, **Rusya**'nın payı %1.2, **Pakistan**'ın payı %1.1 ve **İspanya**'nın payı da %1.0 civarında kalmıştır.

Afrika ülkeleri, bir bütün olarak, 1990-99 döneminde yalnızca 6,988 adet mekiksiz tezgâh alımında bulunmuşlardır. Bu sayının yaklaşık 1/3'ü (2,369 makine) tek başına **Mısır**'a gitmiştir. 1999'a dek on yıllık dönem süresince, Afrika'daki diğer büyük pazarlar sadece **Güney Afrika** (1,451 makine) ve **Fas** (967 makine) olmuştur.

Güney Amerika, 1990-99 döneminde -Afrika'nın yaklaşık iki katından fazla büyüklükte- 15,064 mekiksiz tezgâh almıştır. Burada gözden kaçırılmaması gereken nokta, **Brezilya**'nın tek başına 11,453 adet tezgâh (Güney Amerika toplamının %76'sı) almış olduğudur.

On yıllık dönem itibariyle Güney Amerika'nın diğer önemli pazarları, *Kolombiya* (1,059 makine), *Arjantin* (965 makine), *Peru* (683 makine), *Venezüella* (240 makine) ve *Şili*'dir (221 makine).

TABLO 17: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARİŞ YERLERİ İTİBARIYLA MEKİKSİZ TEZGÂH KURULU KAPASİTESİ, 1997-98

Rank		VARİŞ YERİ	KURULU KAPASİTE (adet)		(% değişim 1998/97)	Dünya genelinin (%)'si	
1997	1998		1997	1998		1997	1998
1	1	Asya	245,380	255,980	4.3	36.1	38.1
2	2	Doğu Avrupa	197,010	188,380	-4.4	29.0	28.0
3	3	Kuzey Amerika	83,910	81,520	-2.8	12.4	12.1
4	4	Batı Avrupa	64,900	60,030	-7.5	9.6	8.9
		<i>15 AB Ülkesi</i>	<i>63,580</i>	<i>58,690</i>	<i>-7.7</i>	<i>9.4</i>	<i>8.7</i>
5	5	Güney Amerika	50,240	50,840	1.2	7.4	7.6
7	6	Afrika	19,550	18,940	-3.1	2.9	2.8
6	7	Diğer Avrupa	18,000	16,000	-11.1	2.7	2.4
DÜNYA			678,990	671,690	-1.1	100.0	100.0
1	1	Rusya	113,450	106,200	-6.4	16.7	15.8
2	2	A.B.D.	60,990	58,600	-3.9	9.0	8.7
3	3	Çin	45,800	45,800	0.0	6.7	6.8
4	4	Brezilya	35,200	35,800	1.7	5.2	5.3
6	5	Güney Kore	27,000	27,000	0.0	4.0	4.0
7	6	Endonezya	27,000	27,000	0.0	4.0	4.0
5	7	Japonya	27,980	24,410	-12.8	4.1	3.6
9	8	Tayvan	20,050	20,050	0.0	3.0	3.0
17	9	Tayland	10,000	20,000	100.0	1.5	3.0
8	10	Romanya	20,300	20,000	-1.5	3.0	3.0
10	11	Ukrayna	18,000	18,000	0.0	2.7	2.7
11	12	TÜRKİYE	18,000	16,000	-11.1	2.7	2.4
14	13	Pakistan	13,200	15,000	13.6	1.9	2.2
12	14	Meksika	14,500	14,500	0.0	2.1	2.2
15	15	İtalya	12,800	12,780	-0.2	1.9	1.9
16	16	İran	10,600	11,200	5.7	1.6	1.7
13	17	Portekiz	13,800	10,200	-26.1	2.0	1.5
18	18	Çek Cumhuriyeti	8,100	8,000	-1.2	1.2	1.2
19	19	Polonya	8,000	8,000	0.0	1.2	1.2
20	20	Hindistan	7,170	7,750	8.1	1.1	1.2
21	21	İspanya	7,020	7,060	0.6	1.0	1.1
22	22	Fransa	7,000	6,600	-5.7	1.0	1.0
23	23	İngiltere	5,800	5,100	-12.1	0.9	0.8
24	24	Almanya	5,100	4,950	-2.9	0.8	0.7
26	25	Kanada	3,000	3,000	0.0	0.4	0.4
25	26	Güney Afrika	3,650	2,930	-19.7	0.5	0.4
27	27	Tunus	2,600	2,600	0.0	0.4	0.4
28	28	Mısır	2,560	2,600	1.6	0.4	0.4
29	29	Fas	2,000	2,000	0.0	0.3	0.3
30	30	Yunanistan	2,000	2,000	0.0	0.3	0.3
31	31	İsviçre	1,100	1,120	1.8	0.2	0.2
32	32	Vietnam	920	920	0.0	0.1	0.1
DÜNYA			678,990	671,690	-1.1	100.0	100.0

Not: Dipnot kaynakları için Tablo 20'ye bakınız; Asya, Okyanusya'yı da kapsamaktadır.

KAYNAK: ITMF verilerine dayanarak hesaplanmıştır.

TABLO 18: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARİŞ ÜLKELERİ İTİBARIYLA KÜMÜLATİF MEKİKSİZ VE MEKİKLİ TEZGÂH SEVKİYATI, 1990-99

MEKİKSİZ TEZGAHLAR				MEKİKLİ TEZGAHLAR			
Rank	Varış Yeri	Sayı	Pay (%)	Rank	Varış Yeri	Sayı	Pay (%)
1	Asya	301,617	61.7	1	Asya	101,835	96.6
2	Batı Avrupa	62,955	12.9	2	Doğu Avrupa	1,276	1.2
	15 AB Ülkesi	61,984	12.7	3	Afrika	1,018	1.0
3	Doğu Avrupa	49,579	10.1	4	Güney Amerika	266	0.3
4	Kuzey Amerika	34,566	7.1	5	Kuzey Amerika	104	0.1
5	Diğer Avrupa	16,138	3.3	6	Batı Avrupa	81	0.1
6	Güney Amerika	15,064	3.1		15 AB Ülkesi	81	0.1
7	Afrika	6,988	1.4	7	Diğer Avrupa	0	0.0
	DÜNYA	489,001	100.0		DÜNYA	105,398	100.0
1	Çin	90,719	18.6	1	Çin	48,476	46.0
2	Güney Kore	69,327	14.2	2	Hindistan	16,466	15.6
3	Tayvan	33,673	6.9	3	Endonezya	15,823	15.0
4	İtalya	28,339	5.8	4	Güney Kore	12,477	11.8
5	Endonezya	27,584	5.6	5	Pakistan	2,885	2.7
6	A.B.D.	26,464	5.4	6	Vietnam	2,592	2.5
7	Japonya	26,219	5.4	7	Tayland	444	0.4
8	TURKİYE	16,138	3.3	8	Japonya	365	0.3
9	Brezilya	11,453	2.3	9	Brezilya	266	0.3
10	Tayland	10,377	2.1	10	Mısır	98	0.1
11	Almanya	8,701	1.8	11	İngiltere	81	0.1
12	Fransa	8,047	1.6	12	Meksika	51	0.0
13	Hindistan	7,646	1.6	13	A.B.D.	41	0.0
14	Meksika	6,163	1.3	14	Çek Cumhuriyeti	15	0.0
15	Rusya	5,790	1.2	15	İran	8	0.0
16	Pakistan	5,423	1.1	16	Almanya	0	0.0
17	İspanya	4,986	1.0	17	Tayvan	0	0.0
18	İran	3,424	0.7		DÜNYA	105,398	100.0
19	Vietnam	2,998	0.6				
20	İngiltere	2,841	0.6				
21	Portekiz	2,728	0.6				
22	Mısır	2,369	0.5				
23	Romanya	1,754	0.4				
24	Çek Cumhuriyeti	1,495	0.3				
25	Güney Afrika	1,451	0.3				
26	Polonya	1,205	0.2				
27	Fas	967	0.2				
28	İsviçre	909	0.2				
29	Kanada	887	0.2				
30	Yunanistan	399	0.1				
31	Tunus	349	0.1				
32	Ukrayna	300	0.1				
33	Norveç	62	0.0				
	DÜNYA	489,001	100.0				

Not: Dipnot kaynakları için Tablo 20'ye bakınız; Asya, Okyanusya'yı da kapsamaktadır; hesaplamalar yuvarlanmamış verilere dayalıdır.

KAYNAK: ITMF.

VI.2. MEKİKLİ TEZGÂHLAR

1999 yılı itibariyle de *mekikli dokuma makineleri* sevkıyatı son derece düşük düzeylerde kalmıştır. Yine, sevk edilen makinelerin en azından %95'i Asya pazarlarına gitmiş, kalan %5'lik bölümün varış yeri ise belirlenememiştir.

Asya içinde bir tek ülke başı çekmiştir: *Çin*, dünya toplamının %87'si ile 1999 yılında en fazla mekikli tezgâh sevk edilen ülke olmuştur. Bununla birlikte, *Vietnam*, aynı yıl itibariyle

dünya genelinde gerçekleşen teslimatın %5.2'si ile ikinci en büyük pazar unvanını elde etmiştir. 1997 yılında Vietnam, sıralamada beşinciliği elde etmişti. Öte yandan **Hindistan**, varış yeri bilinen kalan %2.8'lik sevkıyatı teslim almıştır.

Bölgeler ve seçilmiş varış yerleri itibariyle mekikli tezgâh sevkıyatı, 1990-99 dönemi için Tablo 19'da verilmiştir.

TABLO 19: BÖLGELER VE SEÇİLMİŞ VARİŞ YERLERİ İTİBARIYLA MEKİKLİ TEZGÂH SEVKIYATI, 1990-99

Rank		Sevk Yeri	SEVKIYAT (adet)		(%) değişim	Dünya genelinin (%)'si	
1998	1999		1998	1999	1999/98	1998	1999
1	1	Asya	4,511	4,375	-3.0	94.7	95.4
		DÜNYA	4,765	4,587	-3.7	100.0	100.0
1	1	Çin	3,847	4,010	4.2	80.7	87.4
2	2	Vietnam	444	237	-46.6	9.3	5.2
3	3	Hindistan	218	128	-41.3	4.6	2.8
		DÜNYA	4,765	4,587	-3.7	100.0	100.0

Not: Dipnot kaynakları için Tablo 20'ye bakınız. Asya, Okyanusya'yı da kapsamaktadır; hesaplamalar yuvarlanmamış verilere dayalıdır.

KAYNAK: ITMF.

VI.3. DÜNYA GENELİNDE MAKİNE KAPASİTESİ VE KÜMÜLATİF SEVKIYAT

ITMF verilerine göre 1998 yılı sonu itibariyle dünya genelinde, pamuklu sistemde **671,690 adet mekiksiz, 1,553,540 adet mekikli** olmak üzere toplam **2,225,230 adet tezgâh** üretim faaliyetinde bulunmaktadır. Diğer taraftan, **filament kurulu kapasitesi 553,830 adet tezgâh** ve **yünlü sistem kurulu kapasitesi de 138,920 adet tezgâh** düzeyindedir.

Bölgeler itibariyle söz konusu büyüklükler incelendiğinde şu tespitler yapılabilmektedir:

Afrika'da mevcut pamuklu sistem kurulu tezgâh kapasitesinin, 18,940 adet mekiksiz, 86,850 adet mekikli olmak toplam 105,790 adet olduğu görülmektedir. Bu bölgede kurulu filament kapasitesi 1,420 adet, yünlü sistem kapasitesi de 1,690 adettir.

Kuzey Amerika bölgesinin sahip olduğu pamuklu sistem mekiksiz tezgâh kurulu kapasitesi 81,520 olup bunun 58,600'ü A.B.D.'ne aittir. Diğer taraftan, mevcut 52,630 adet mekikli tezgâhın 35,000 adedi Meksika'da faaliyet göstermektedir. Bu bölgede filament üretimi

gerçekleştirilmemektedir. Yünlü sistemin sahip olduğu tezgâh sayısı ise 2,940 olarak tespit edilmiştir.

Güney Amerika'ya bakıldığında, pamuklu sistem kurulu tezgâh kapasitesinin 191,490 adet olduğu (50,840 adet mekiksiz, 140,650 adet mekikli) dikkati çekmektedir. 50,840 adet mekiksiz tezgâhın 35,800'ü Brezilya tekstil sektörünün envanterinde yer almaktadır. Yine bu bölgede de filament kurulu kapasitesi sıfırdır. Yünlü sistemde faaliyet gösteren tezgâh sayısı ise 21,170 olarak tespit edilmiş olup bunun %70.8'i Brezilya'ya aittir.

Dünya genelinde, bölgeler içinde, en büyük tezgâh kapasitesi **Asya**'dadır. Son yıllarda gerçekleştirilmiş olan büyük boyutlu yatırımlar, bu bölgeyi dünya sıralamasında birinciliğe yerleştirmiştir. Asya, sahip olduğu 255,980 adet mekiksiz ve 1,193,520 adet mekikli olmak üzere toplam 1,449,500 adet tezgâh ile dünya pamuklu sistem kurulu kapasitesinin %65'ini elinde bulundurmaktadır. Sahip olunan kapasite, mekikli tezgâhlarda dünya toplamının %76.8'ine ulaşmaktadır. Asya ülkeleri arasında Çin, pamuklu sistemde sahip olduğu toplam 733,300 adet tezgâhla ilk sırada bulunmaktadır. Öte yandan, Asya'nın envanterinde yer alan filament kapasitesi 507,740 adet ile dünya toplamının %91.6'sını oluşturmaktadır. Asya, yünlü sistemde de ağırlıklı bir bölge olup sahip olduğu tezgâh sayısı 55,320 adet olarak belirlenmiştir.

Batı Avrupa'nın dünya genelinde içindeki ağırlığı fazla değildir. Batı Avrupa, pamuklu sistemde sahip olduğu 60,030 adet mekiksiz ve 10,460 adet mekikli toplam 70,490 dokuma tezgâhı ile dünya genelinden %3.1 pay almaktadır. Pamuklu sistemde, Batı Avrupa'nın tezgâh kapasitesi içinde 15 AB Ülkesi'nin payı %97.7'dir. Batı Avrupa içinde kurulu bulunan filament üretim kapasitesi 22,360, yünlü sistem kapasitesi de 33,870 adet tezgâhtan oluşmaktadır. Batı Avrupa'nın sahip olduğu filament kurulu kapasitesi 22,360 adet ve yünlü sistem kurulu kapasitesi de 33,870 adettir.

Doğu Avrupa, pamuklu sistemde, Asya'dan sonra ikinci en büyük tezgâh kapasitesine sahip bölgedir. Rusya'nın 106,200'i mekiksiz ve 9,990'ı mekikli toplam 116,190 adet tezgâh ile başı çektiği bu bölgede, Doğu Avrupa'nın toplam tezgâh büyüklüğü 227,810 adede ulaşmıştır. Bu kapasite, dünya genelinin %10.2'sine karşılık gelmektedir. Doğu Avrupa'nın filament kapasitesi 19,310 ve yünlü sistem tezgâh kapasitesi de 17,680 olarak tespit edilmiştir.

Batı, doğu ve içinde Türkiye'nin de yer aldığı diğer Avrupa bölgelerinin toplamından oluşan Avrupa'nın pamuklu sistemdeki toplam tezgâh büyüklüğü 264,410'u mekiksiz, 79,890'ı da mekikli olmak üzere toplam 344,300 adettir. Bu büyüklük, dünya genelinin %15.4'ünü oluşturmaktadır.

Dünya genelinde tekstil sektörünün envanterine girmiş bulunan dokuma makineleri kapasitesi, bölgeler ve tezgâh türleri itibariyle Tablo 20'de ayrıntılı olarak verilmektedir.

TABLO 20: TİP, BÖLGE VE SEÇİLMİŞ ÜLKELER İTİBARIYLA DOKUMA MAKİNELERİ KURULU KAPASİTESİ VE SEVKİYATI, 1990-99 (Adet)

BÖLGE / ÜLKE	1998 YILI KURULU KAPASİTESİ				KÜMÜLATİF SEVKİYAT, 1990-99		1999 YILI SEVKİYATI	
	PAMUKLU SİSTEM		FİLAMENT	YÜNLÜ SİSTEM	Mekiksiz	Mekikli	Mekiksiz	Mekikli
	Mekiksiz	Mekikli						
Afrika								
Mısır	2,600	12,000	0	1,230	2,369	98	183	0
Fas	2,000	4,000	0	0	967	0	84	0
G. Afrika	2,930	400	1,420	460	1,451	0	120	0
Tunus	2,600	3,500	0	0	349	0	2	0
Diğerleri	8,810	66,950	0	0	1,852	920	38	0
TOPLAM	18,940	86,850	1,420	1,690	6,988	1,018	427	0
Kuzey Amerika								
Kanada	3,000	0	0	350	887	0	81	0
Meksika	14,500	35,000	0	1,150	6,163	51	672	0
A.B.D.	58,600	4,630	0	1,440	26,464	41	1,686	0
Diğerleri	5,420	13,000	0	0	1,052	12	203	0
TOPLAM	81,520	52,630	0	2,940	34,566	104	2,642	0
Güney Amerika								
Brezilya	35,800	92,000	0	15,000	11,453	266	661	0
Diğerleri	15,040	48,650	0	6,170	3,611	0	58	0
TOPLAM	50,840	140,650	0	21,170	15,064	266	719	0
Asya								
Çin	45,800	687,500	196,440	31,050	90,719	48,476	9,026	4,010
Hindistan	7,750	116,320	1,500	7,600	7,646	16,466	341	128
Endonezya	27,000	200,000	34,000	0	27,584	15,823	351	0
İran	11,200	14,700	0	0	3,424	8	547	0
Japonya	24,410	48,140	74,510	14,320	26,219	365	867	0
Güney Kore	27,000	5,000	76,340	880	69,327	12,477	2,794	0
Pakistan	15,000	7,390	50,000	0	5,423	2,885	113	0
Tayvan	20,050	3,040	24,950	620	33,673	0	4,148	0
Tayland	20,000	61,000	50,000	0	10,377	444	968	0
Vietnam	920	13,670	0	0	2,998	2,592	984	237
Diğerleri	56,850	36,760	0	850	24,227	2,299	1,180	0
TOPLAM	255,980	1,193,520	507,740	55,320	301,617	101,835	21,319	4,375

(Tablo 20'nin devamı)

Batı Avrupa								
15 AB Ülkesi								
Fransa	6,600	0	4,590	1,430	8,047	0	595	0
Almanya	4,950	60	3,700	1,000	8,701	0	782	0
Yunanistan	2,000	1,500	0	3,000	399	0	105	0
İtalya	12,780	1,710	4,800	19,000	28,339	0	2,598	0
Portekiz	10,200	2,200	0	1,610	2,728	0	366	0
İspanya	7,060	2,110	3,510	4,400	4,986	0	636	0
İngiltere	5,100	180	2,520	2,760	2,841	81	121	0
Diğerleri	10,000	2,470	2,090	510	5,943	0	497	0
15 AB Ülk.	58,690	10,230	21,210	33,710	61,984	81	5,700	0
Toplamı								
Norveç	220	0	0	0	62	0	1	0
İsviçre	1,120	230	1,150	160	909	0	38	0
TOPLAM	60,030	10,460	22,360	33,870	62,955	81	5,739	0
Doğu Avrupa								
Çek Cumh.	8,000	1,200	1,910	0	1,495	15	301	0
Polonya	8,000	10,000	0	2,000	1,205	0	74	0
Romanya	20,000	3,500	6,700	4,800	1,754	0	19	0
Rusya	106,200	9,990	10,000	10,000	5,790	0	61	0
Ukrayna	18,000	0	0	0	300	0	0	0
Diğerleri	28,180	14,740	700	880	39,035	1,261	215	0
TOPLAM	188,380	39,430	19,310	17,680	49,579	1,276	670	0
Diğer Avrupa								
<i>TÜRKİYE</i>	<i>16,000</i>	<i>30,000</i>	<i>3,000</i>	<i>6,250</i>	<i>16,138</i>	<i>0</i>	<i>587</i>	<i>0</i>
Diğerleri	0	0	0	0	0	0	0	0
AVR. TOP.	264,410	79,890	44,670	57,800	128,672	1,357	6,996	0
Tanımlanma.	0	0	0	0	2,094	818	0	212
D Ü N Y A	671,690	1,553,540	553,830	138,920	489,001	105,398	32,103	4,587

NOT: rakamlar, yuvarlamalar nedeniyle toplamı doğru olarak göstermeyebilir. ^a Otomatik ve otomatik-olmayan, 75 cm veya daha geniş, fabrikalarda kurulu tezgâhlar. ^b Filament/ipek dokuma tezgâhları; pek çok ülke için bu verilerin elde edilemediğine dikkat edilmelidir; rakamların bir bölümü tahminlere dayalıdır. ^c Çoğunlukla kaba tahminlerdir. ^d Filament dokuma tezgâhları dahildir. ^e Veriler yalnızca fabrika [türündeki] sanayi için geçerlidir; ilaveten 1996 yılı sonu itibarıyla, merkezî olmayan sektörde, tahminen 1.4 milyon modern tezgâh bulunuyordu ki, bunların 3,000 adedi mekiksiz tezgâhlardan oluşmaktaydı; ayrıca, yaklaşık 3.9 milyon el-tezgâhi, el-tezgâhi sektöründe faaliyeteydi; toplam dokuma üretiminin bu üç sektör arasındaki paylaşımı, sırasıyla, %6, %72 ve %22'dir. ^f İlaveten, fabrika-türü olmayan filament sektöründe yaklaşık olarak 700,000 modern tezgâh yer alıyordu. ^g İlave olarak, fabrika-türü olmayan sektörde, tahminen 30,000 el-tezgâhi bulunuyordu. ^h Ek olarak, fabrika-türü dışı sektörde, yaklaşık 200,000 modern ve 80,000 el-tezgâhi bulunuyordu. ⁱ Ayrıca, ülkede yaklaşık olarak 20,000 adet el-tezgâhi bulunmaktaydı.

KAYNAK: ITMF.

VII. TEKSTİL VE KONFEKSİYON SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI

Gerek yaratmış olduğu istihdam ve katma değer, gerekse ihracat yoluyla sağladığı döviz geliri bakımından Türkiye'nin en gözde sektörü olma özelliğini sürdüren Tekstil ve Konfeksiyon sektörü -dolayısıyla pamuklu dokuma alt sektörü de- pek çok sorunla mücadele etmek durumundadır. Bu sorunlardan öne çıkanlar, şu ana başlıklar altında toplanmaktadır:

Finansmanla ilgili sorunlar

- ▶ Ticarî bankaların tekstil ve konfeksiyon sektöründe faaliyet gösteren firmalara açmış olduğu kredilerin yetersizliği ve bu kredilerin faiz oranlarının yüksek oluşu,
- ▶ Türk Eximbank tarafından ihracatçılara kullanılan ve tekstil ve konfeksiyon sektörü ihracatının artışında önemli rol oynayan ihracat kredileri için tahsis edilen kaynağın yetersizliği,
- ▶ KDV iadelerinin ödenmesinde yaşanan gecikmelerin neden olduğu nakit sıkıntısı,
- ▶ Sektöre yeterince yabancı sermaye girişi olmaması,

Maliyeti artıran ve rekabeti zorlaştıran unsurlar

- ▶ Kullanılan enerji fiyatlarının rakip ülkelere oranla yukarıda olması,
- ▶ İşçilik maliyetlerinin, özellikle Çin ve diğer Asya ülkelerine göre, hayli yüksek seviyelerde seyretmesi ve bunun ihracattaki rekabet şansını olumsuz yönde etkilemesi,
- ▶ Hammadde fiyatlarındaki dalgalanmalar nedeniyle ihracatçıların fiyat belirlemede zorlanması,

Yapısal sorunlar

- ▶ Tekstil ve Konfeksiyon firmalarının %80'den fazlasının KOBİ niteliğinde olması ve öz sermayelerinin rakiplerine göre yetersiz kalması,
- ▶ Tekstil ve konfeksiyon firmalarının işletme sermayelerinin yetersiz olması,
- ▶ İşgücü verimliliğinin, rakip ülkelere göre çok düşük seviyelerde bulunması,
- ▶ Tekstil ve Konfeksiyon firmalarının araştırma-geliştirme ve eğitim faaliyetlerine yeterli önemi vermemeleri ve bu konudaki bilimin arzu edilen seviyede olmaması,

► Sektörde halen katma değeri yüksek iplik ve kumaş üretilmemesi ve bu nedenle ithalatın artması,

Diğer sorunlar

► A.B.D. kotalarının pek çok ürün grubunda yetersiz kalmasının neden olduğu ihracat düşüklüğü,

► Firmaların, ihracatta kaydettikleri pek çok aşamaya rağmen halen dış pazarlarda yeterli dağıtım ve pazarlama kanallarına sahip olamaması.

VIII. GENEL DEĞERLENDİRME

İhracata yönelik bir endüstri dalı olarak Sanayi Devrimi'yle birlikte atağa kalkan ve bir anlamda onu ateşleyen *pamuklu dokuma*, bu özelliğini günümüzde de sürdürmekte olup birbiriyle sürekli bir girdi-çıkıtı alışverişi içinde bulunan tekstil sanayiinin önemli bir alt dalını oluşturmaktadır. Diğer taraftan, çok sayıda nihaî malın üretim konusu edildiği tekstil ve konfeksiyon sektörü, gelişme sürecindeki ülke ekonomilerinde önemli bir itici güç olarak fonksiyon görmeye devam etmektedir.

Küreselleşme adı altında, teknoloji ve sermayenin yüksek ücret veren ülkelere düşük ücret veren ülkelere transferi ve bunun sonucunda emek-yoğun Üçüncü Dünya ihracatının artışıyla birlikte, ihraç ürünleri içinde tekstil ve konfeksiyona ağırlık veren ekonomiler de, dış iktisadî krizler karşısında daha kırılgan/hassas bir konuma gelmiş oldular.

80'li yılların başlarında, tekstil ve konfeksiyon sektörünü dışa açık büyüme politikalarıyla birlikte öncü sektör olarak belirleyen ve teşvik eden Türkiye; gerçekleştirdiği yatırımlarla, sektörde *büyük oynayan* ülkeler arasına adını yazdırmayı başarmıştır. Öyle ki, 90'lı yılların ortalarına kadar dünyanın önde gelen mekiksiz tezgâh alıcılarından birisi Türkiye olmuştur. 1996 gibi yakın bir geçmişte, Türkiye, bu tür makinelerde dünyanın ikinci en büyük yatırımcısı konumundaydı. 90'lı yıllar boyunca dahi, dünyanın sekizinci en büyük yatırımcısı olup dünya genelindeki sevkıyatın %3.3'ünü teslim almış ve dünya kapasitesinin % 2.4'üne sahip olmuştur. Ne var ki, 1999 yılında yaşanan en dikkat çekici gelişmelerden bir tanesi, Türkiye'nin mekiksiz tezgâh alımlarını %60 oranında azaltması olmuştur. Bunun sonucunda, ülkenin global teslimattan aldığı pay %4.1'den %1.8'e düşerken, Türkiye, dünya sıralamasında da beşincilikten 14'üncülüğe inmiştir. 1999 yılı azalışı, 1998 yılında gözlenen %45'lik düşüşün ardından gelmiştir.

Bu gelişmelerin yaşanmasında, dış ve iç iktisadî krizler belirleyici olmuştur. Toplam ihracat gelirlerinin yaklaşık 1/3'ünü tekstil ve konfeksiyon sektöründen elde eden Türkiye, 1997-99 Asya krizinden ve özellikle Kasım 2000 ve Şubat 2001 iç iktisadî krizlerinden kapsamlı bir biçimde etkilendi ve bu etki, büyük ölçüde dış piyasaları hedef alarak yatırım kararı veren tekstil ve konfeksiyon sektöründe çok daha derinden hissedildi. Sektör, bugün, içinde bulunduğu olumsuzlukları ortadan kaldıracak çözüm arayışını sürdürüyor.

Esas itibariyle, bir bölümü finansman sıkıntısından kaynaklanan, diğer bir bölümü de yapısal nedenlere dayalı bu sorunların sağlıklı bir biçimde çözülmesi, Türkiye ekonomisinin, her şeye rağmen gözde sektörü olmaya devam eden tekstil ve konfeksiyon sektörünün, dolayısıyla pamuklu dokuma alt sektörünün, geleceğini belirlemede kritik önem taşımaktadır.

Ülke ekonomisinin, büyük çabalar sonucu oluşturulmuş, dünya ölçeğinde rekabet edebilir az sayıdaki sanayi kollarından birisi olan tekstil ve konfeksiyon; üretime olan katkısı, yaratmış olduğu istihdam imkânları, ihracat içindeki payı ve sahip olduğu büyük birikimle, Avrupa Birliği üyeliğinde kritik ve önemli bir süreçte yer alan Türkiye ekonomisinin istikrara kavuşturulabilmesi çabalarına en fazla destek olabilecek ve destek olunacak sektör olma özelliğini önümüzdeki yıllarda da sürdürmeye adaydır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

Dünya Dosyaları “*Tekstil-Konfeksiyon*”, 26 Mart 2001, No: 22, **Dünya Gazetesi**.

Pamuklu Tekstil Sektör Raporu, Temmuz 2000, **Türkiye Sınâî Kalkınma Bankası**.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Tekstil ve Giyim Sanayii Ö.İ.K.R., 2001, **DPT**.

Tekstil & Hazırgiyim '97, Mart 1998, **T. Garanti Bankası A.Ş. Kredi İzleme Müdürlüğü**.

Tekstil İşveren, Sayı 246, Haziran 2000, **Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası**.

Tekstil İşveren, Sayı 257, Mayıs 2001, **Türkiye Tekstil Sanayii İşverenleri Sendikası**.

Tekstil ve Konfeksiyon, Mayıs-Haziran 1999, Sayı: 3, **E. Ü. Tekstil ve Konfeksiyon Araştırma-Uygulama Merkezi**.

Textile Outlook International, March 1997, **Textiles Intelligence Limited**.

Textile Outlook International, July 1999, **Textiles Intelligence Limited**.

Textile Outlook International, July 2000, **Textiles Intelligence Limited**.

Tekstil Sektörü (Pamuklu), Sektör Araştırmaları Serisi, No: 2, Ekim 1995, **İMKB**.

[http:// ekutup.dpt.gov.tr/destek/1999/dokumasa.html](http://ekutup.dpt.gov.tr/destek/1999/dokumasa.html)